

СЪД НА ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ
TRIBUNAL DE JUSTICIA DE LA UNIÓN EUROPEA
SOUDNÍ DVŮR EVROPSKÉ UNIE
DEN EUROPÆISKE UNIONS DOMSTOL
GERICHTSHOF DER EUROPÄISCHEN UNION
EUROOPA LIIDU KOHUS
ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ
COURT OF JUSTICE OF THE EUROPEAN UNION
COUR DE JUSTICE DE L'UNION EUROPÉENNE
CÚIRT BHREITHIÚNAIS AN AONTAIS EORPAIGH
SUD EUROPSKE UNIE
CORTE DI GIUSTIZIA DELL'UNIONE EUROPEA

EIROPAS SAVIENĪBAS TIESA
EUROPOS SĄJUNGOS TEISINGUMO TEISMAS
AZ EURÓPAI UNIÓ BÍRÓSÁGA
IL-QORTI TAL-ĠUSTIZZJA TAL-UNJONI EWROPEA
HOF VAN JUSTITIE VAN DE EUROPESE UNIE
TRYBUNAŁ SPRAWIEDLIWOŚCI UNII EUROPEJSKIEJ
TRIBUNAL DE JUSTIÇA DA UNIÃO EUROPEIA
CURTEA DE JUSTIȚIE A UNIUNII EUROPENE
SÚDNY DVOR EURÓPSKEJ ÚNIE
SODIŠČE EVROPSKE UNIJE
EUROOPAN UNIONIN TUOMIOISTUIN
EUROPEISKA UNIONENS DOMSTOL

WYROK TRYBUNAŁU (trzecia izba)

z dnia 12 lutego 2026 r. *

Odesłanie prejudycjalne – Nieuczciwe warunki w umowach konsumenckich –
Dyrektywa 93/13/EWG – Umowa kredytu – Umowa kredytu hipotecznego ze
zmienną stopą oprocentowania – Warunek umowny przewidujący ustalenie stopy
oprocentowania na podstawie wskaźnika referencyjnego w rozumieniu
rozporządzenia (UE) 2016/1011 – Artykuł 1 ust. 2 dyrektywy 93/13 – Warunek
umowy odzwierciedlający obowiązujące przepisy ustawowe albo wykonawcze –
Artykuł 4 ust. 2 dyrektywy 93/13 – Pojęcie „głównego przedmiotu umowy” –
Wymóg przejrzystości – Artykuł 3 ust. 1 dyrektywy 93/13 – Nieuczciwy charakter

W sprawie C-471/24

mającej za przedmiot wniosek o wydanie, na podstawie art. 267 TFUE, orzeczenia
w trybie prejudycjalnym, złożony przez Sąd Okręgowy w Częstochowie (Polska)
postanowieniem z dnia 31 maja 2024 r., które wpłynęło do Trybunału w dniu
3 lipca 2024 r., w postępowaniu:

J.J.

przeciwno

PKO BP S.A.,

TRYBUNAŁ (trzecia izba),

w składzie: C. Lycourgos, prezes izby, O. Spineanu-Matei (sprawozdawczyni),
S. Rodin, N. Piçarra i N. Fenger, sędziowie,

rzecznik generalny: L. Medina,

sekretarz: A. Calot Escobar,

* Język postępowania: polski.

uwzględniając pisemny etap postępowania i po przeprowadzeniu rozprawy w dniu 11 czerwca 2025 r.,

rozważywszy uwagi, które przedstawili:

- w imieniu J.J. – S. Frejowski, radca prawny, D. Rosa i A. Twardygrosz, adwokaci,
- w imieniu PKO BP S.A. – A. Cudna-Wagner, radca prawny, P. Haiduk, B. Miąskiewicz i M. Romanowski, adwokaci,
- w imieniu rządu polskiego – B. Majczyna, E. Buczkowska i M. Kozak, w charakterze pełnomocników,
- w imieniu rządu czeskiego – M. Smolek i J. Vlácil, w charakterze pełnomocników,
- w imieniu rządu portugalskiego – P. Barros da Costa, A. Cunha, C. Freire, A. Morais i A. Rodrigues, w charakterze pełnomocników,
- w imieniu Komisji Europejskiej – M. Brauhoff i P. Kienapfel, w charakterze pełnomocników,

po zapoznaniu się z opinią rzeczniczki generalnej na posiedzeniu w dniu 11 września 2025 r.,

wydaje następujący

Wyrok

- 1 Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym dotyczy wykładni art. 1 ust. 2, art. 2, art. 3 ust. 1 i 2, art. 4 ust. 2 i art. 6 ust. 1 dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (Dz.U. 1993, L 95, s. 29).
- 2 Wniosek ten został złożony w ramach sporu pomiędzy J.J., konsumentem, a PKO BP S.A. (zwanym dalej „PKO”), bankiem z siedzibą w Polsce, w przedmiocie, po pierwsze, bezskuteczności lub nieważności warunku umowy kredytu hipotecznego dotyczącego określenia zmiennej stopy oprocentowania, a po drugie, zwrotu części kwot zapłaconych przez tego konsumenta temu bankowi w wykonaniu tej umowy.

Ramy prawne

Prawo Unii

Dyrektywa 93/13

- 3 Motywy trzynasty i szesnasty dyrektywy 93/13 mają następujące brzmienie:

„zakłada się, iż obowiązujące w państwach członkowskich przepisy ustawowe i wykonawcze, które bezpośrednio lub pośrednio ustalają warunki umów konsumenckich, nie zawierają nieuczciwych warunków; w związku z tym nie wydaje się konieczne rozpatrywanie warunków umowy, które są zgodne z obowiązującymi przepisami ustawowymi lub wykonawczymi oraz zgodne z zasadami lub postanowieniami konwencji międzynarodowych, których stronami są państwa członkowskie lub Wspólnota [Europejska]; użyte w art. 1 ust. 2 sformułowanie »obowiązujące przepisy ustawowe lub wykonawcze« obejmuje również zasady, które zgodnie z prawem będą stosowane między umawiającymi się stronami z zastrzeżeniem, że nie dokonano żadnych innych uzgodnień;

[...]

mając na uwadze [...] [że] sprzedawca lub dostawca [przedsiębiorca] spełnia wymóg działania w dobrej wierze, jeżeli traktuje on drugą stronę umowy w sposób sprawiedliwy i słuszny, należycie uwzględniając jej prawnie uzasadnione roszczenia”.

- 4 Zgodnie z art. 1 ust. 2 tej dyrektywy:

„Warunki umowy odzwierciedlające obowiązujące przepisy ustawowe lub wykonawcze oraz postanowienia lub zasady konwencji międzynarodowych, których stroną są państwa członkowskie lub Wspólnota, zwłaszcza w dziedzinie transportu, nie będą podlegały przepisom niniejszej dyrektywy”.

- 5 Artykuł 3 ust. 1 tej dyrektywy stanowi:

„Warunki umowy, które nie były indywidualnie negocjowane, mogą być uznane za nieuczciwe, jeśli stoją w sprzeczności z wymogami dobrej wiary, powodując znaczącą nierównowagę wynikających z umowy praw i obowiązków stron, ze szkodą dla konsumenta”.

- 6 Artykuł 4 ust. 2 tejże dyrektywy stanowi:

„Ocena nieuczciwego charakteru warunków nie dotyczy ani określenia głównego przedmiotu umowy, ani relacji ceny i wynagrodzenia do dostarczonych w zamian towarów lub usług, o ile warunki te zostały wyrażone prostym i zrozumiałym językiem”.

- 7 Artykuł 6 ust. 1 dyrektywy 93/13 brzmi następująco:

„Państwa członkowskie stanowią, że na mocy prawa krajowego nieuczciwe warunki w umowach zawieranych przez sprzedawców lub dostawców [przedsiębiorców] z konsumentami nie będą wiążące dla konsumenta, a umowa w pozostałej części będzie nadal obowiązywała strony, jeżeli jest to możliwe po wyłączeniu z niej nieuczciwych warunków”.

Dyrektywa 2008/48

- 8 Artykuł 3 lit. j) dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/48/WE z dnia 23 kwietnia 2008 r. w sprawie umów o kredyt konsumencki oraz uchylającej dyrektywę Rady 87/102/EWG (Dz.U. 2008, L 133, s. 66) stanowi:

„Na użytek niniejszej dyrektywy stosuje się następujące definicje:

[...]

- j) »stopa oprocentowania kredytu«: oznacza stopę oprocentowania wyrażoną jako stałe lub zmienne oprocentowanie stosowane w stosunku rocznym do wypłaconej kwoty kredytu”.

Dyrektywa 2014/17

- 9 Motyw 7 dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2014/17/UE z dnia 4 lutego 2014 r. w sprawie konsumenckich umów o kredyt związanych z nieruchomościami mieszkalnymi i zmieniającej dyrektywy 2008/48/WE i 2013/36/UE oraz rozporządzenie (UE) nr 1093/2010 (Dz.U. 2014, L 60, s. 34), zmienionej rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/1011 z dnia 8 czerwca 2016 r. (Dz.U. 2016, L 171, s. 1) (zwanej dalej „dyrektywą 2014/17”) ma następujące brzmienie:

„Aby stworzyć prawdziwy rynek wewnętrzny o wysokim i równoważnym poziomie ochrony konsumenta, niniejsza dyrektywa zawiera przepisy podlegające maksymalnej harmonizacji w odniesieniu do dostarczania informacji przedumownych za pomocą ujednoliconego formatu Europejskiego Ujednoliconego Formularza Kredytowego (ESIS) oraz obliczania [rzeczywistej rocznej stopy oprocentowania (RRSO)]. [...]”.

- 10 Artykuł 2 tej dyrektywy, zatytułowany „Poziom harmonizacji”, stanowi:

„1. Niniejsza dyrektywa nie uniemożliwia państwom członkowskim utrzymania lub wprowadzenia bardziej rygorystycznych przepisów mających chronić konsumentów, pod warunkiem że przepisy takie są spójne z obowiązkami państw członkowskich na mocy prawa unijnego.

2. Niezależnie od ust. 1 państwa członkowskie nie utrzymują ani nie wprowadzają w swoim prawie krajowym przepisów odbiegających od przepisów określonych w art. 14 ust. 2 i w załączniku II część A w odniesieniu do przekazywania standardowych informacji przedumownych za pomocą [ESIS], oraz w art. 17 ust. 1–5, 7 i 8 oraz w załączniku I w odniesieniu do wspólnego, spójnego unijnego standardu obliczania [RRSO]”.

- 11 Artykuł 13 wspomnianej dyrektywy, zatytułowany „Informacje ogólne”, stanowi w ust. 1:

„Państwa członkowskie zapewniają, by klarowne i zrozumiałe informacje ogólne o umowach o kredyt były udostępniane przez kredytodawców lub, w stosownych przypadkach, przez powiązanych pośredników kredytowych lub ich wyznaczonych przedstawicieli w każdym momencie w postaci papierowej lub na innym trwałym nośniku lub w postaci elektronicznej [...].

Takie informacje ogólne obejmują co najmniej następujące elementy:

[...]

- ea) jeżeli dostępne są umowy, które stosują jako odniesienie wskaźnik referencyjny w rozumieniu art. 3 ust. 1 pkt 3 rozporządzenia [(UE) 2016/1011] – nazwy wskaźników referencyjnych i ich administratorów oraz informację o potencjalnych konsekwencjach dla konsumenta;

[...]”.

- 12 Artykuł 14 tej dyrektywy, zatytułowany „Informacje przedumowne”, stanowi:

„1. Państwa członkowskie zapewniają, by kredytodawca i w stosownych przypadkach pośrednik kredytowy lub wyznaczony przedstawiciel udzielali konsumentowi zindywidualizowanych informacji, niezbędnych do porównania kredytów dostępnych na rynku, oceny ich konsekwencji i podjęcia świadomej decyzji, czy zawrzeć umowę o kredyt [...].

[...]

2. Zindywidualizowane informacje, o których mowa w ust. 1, przekazuje się, w formie papierowej lub na innym trwałym nośniku, przy użyciu arkusza ESIS określonego w załączniku II”.

- 13 Artykuł 17 dyrektywy 2014/17, zatytułowany „Obliczanie RRSO”, stanowi w ust. 6:

„W przypadku gdy dana umowa o kredyt dopuszcza zmiany stopy oprocentowania kredytu, państwa członkowskie zapewniają, by konsument był informowany – przynajmniej za pomocą arkusza ESIS – na temat ewentualnych skutków, jakie odnośne zmiany mogą mieć dla należnych kwot i dla RRSO.

Dokonuje się tego poprzez przedstawienie konsumentowi dodatkowej RRSO, która obrazuje ewentualne ryzyka związane ze znaczącym wzrostem stopy oprocentowania kredytu. W przypadku gdy stopa oprocentowania kredytu nie podlega górnym limitom, informacji tej towarzyszy ostrzeżenie podkreślające, że całkowity koszt kredytu ponoszony przez konsumenta, wykazany w RRSO, może ulec zmianie. [...]”.

- 14 Załącznik II do tej dyrektywy jest zatytułowany „Europejski znormalizowany arkusz informacyjny (ESIS)”. Jego część A zawiera następujące informacje:

„Tekst niniejszego wzoru umieszcza się w identycznym brzmieniu w arkuszu ESIS. Objasnienia w nawiasach kwadratowych zastępuje się odpowiednimi informacjami. [...]

[...]

Poniższych informacji udziela się w jednym dokumencie. [...]

Wzór arkusza ESIS

[...]

4. Stopa oprocentowania i inne koszty

Rzeczywista roczna stopa oprocentowania (RRSO) to całkowity koszt kredytu wyrażony jako wartość procentowa w stosunku rocznym. RRSO ma Państwu ułatwić porównanie różnych ofert.

[...]

(W odpowiednich przypadkach) Niniejsza stopa RRSO jest obliczana na podstawie założeń odnoszących się do stóp oprocentowania.

(W odpowiednich przypadkach) [Część Państwa kredytu/Państwa kredyt] jest kredytem o zmiennej stopie oprocentowania. Dlatego też, jeśli zmieni się stopa oprocentowania Państwa kredytu, faktyczna stopa RRSO może różnić się od podanej tu stopy RRSO. Na przykład, gdyby stopa oprocentowania wzrosła do [sytuacja opisana w części B], stopa RRSO mogłaby wzrosnąć do [podać przykładową stopę RRSO odpowiadającą tej sytuacji].

[...]

6. Wysokość każdej raty

[...]

(W odpowiednich przypadkach) Stopa oprocentowania [części] kredytu może się zmienić. Oznacza to, że wysokość rat może się zwiększyć lub zmniejszyć. Na przykład, gdyby stopa oprocentowania wzrosła do [sytuacja opisana w części B],

wysokość raty mogłaby wzrosnąć do [podać kwotę raty odpowiadającą tej sytuacji].

[...]”.

- 15 Część B załącznika II do wspomnianej dyrektywy jest zatytułowana „Wskazówki dotyczące wypełniania arkusza ESIS”. Sekcja 3 pkt 6 i sekcja 4 pkt 2 tej części mają następujące brzmienie:

„Sekcja 3. Główne cechy kredytu

[...]

6. Sekcja ta wyjaśnia, czy stopa oprocentowania kredytu jest stała czy zmienna oraz w odpowiednich przypadkach informuje, w jakich okresach będzie ona stała; precyzuje też częstotliwość przyszłych zmian i czy określone są granice zmian stopy oprocentowania, np. w postaci górnych lub dolnych limitów.

Wyjaśnia się wzór stosowany przy zmianie stopy oprocentowania kredytu i jego poszczególne składniki (np. stopa referencyjna, spread oprocentowania). Kredytodawca wskazuje, np. poprzez podanie strony internetowej, gdzie można znaleźć dodatkowe informacje na temat wskaźników lub stóp użytych w tym wzorze, np. Euribor lub stopa referencyjna banku centralnego.

[...]

Sekcja 4. Stopa oprocentowania i inne koszty

[...]

2. Stopę oprocentowania podaje się w procentach. W przypadku gdy stopa oprocentowania jest zmienna i oparta na stopie referencyjnej, kredytodawca może wskazać stopę oprocentowania, podając stopę referencyjną i procentową wartość marży kredytodawcy. Kredytodawca podaje jednak wartość stopy referencyjnej na dzień wydania arkusza ESIS.

W przypadku gdy stopa oprocentowania jest zmienna, podaje się następujące informacje: a) założenia przyjęte do obliczenia RRSO; b) w odpowiednich przypadkach – mające zastosowanie górne i dolne limity oraz c) ostrzeżenie, że zmienność może wpłynąć na faktyczny poziom RRSO. Aby zwrócić na ten fakt uwagę konsumenta, ostrzeżenie to musi być naniesione większą czcionką i odznaczać się od podstawowego tekstu ESIS. Ostrzeżeniu towarzyszy poglądowy przykład dotyczący RRSO. [...] Jeżeli górny limit nie istnieje, w przykładzie podaje się RRSO przy najwyższej stopie oprocentowania kredytu na co najmniej 20 lat, a w przypadku gdy dostępne są dane potrzebne do obliczenia stopy oprocentowania kredytu na

okres krótszy niż 20 lat – w najdłuższym okresie, dla którego dane takie są dostępne, w oparciu o, w odpowiednich przypadkach, najwyższą wartość dowolnej zewnętrznej stopy referencyjnej wykorzystanej do obliczenia stopy oprocentowania kredytu [...]”.

Rozporządzenie 2016/1011

16 Rozporządzenie 2016/1011 zawiera między innymi następujące motywy:

„(1) Kształtowanie się cen w przypadku wielu instrumentów finansowych i umów finansowych zależy od dokładności i rzetelności wskaźników referencyjnych. Poważne przypadki manipulacji wskaźnikami referencyjnymi stóp procentowych takimi jak [London Interbank Offered Rate (Libor)] i [Euro Interbank Offered Rate (Euribor)], a także zarzuty, że doszło do manipulacji wskaźnikami referencyjnymi odnoszącymi się do energii i ropy oraz walutowymi wskaźnikami referencyjnymi, pokazują, że wskaźniki referencyjne mogą być przedmiotem konfliktu interesów. Korzystanie ze swobody uznania i słabe systemy zarządzania zwiększają podatność wskaźników referencyjnych na manipulację. Niedokładność i nierzetelność indeksów stosowanych jako wskaźniki referencyjne lub wątpliwości co do ich dokładności i rzetelności mogą podważyć zaufanie do rynku, narazić konsumentów i inwestorów na straty oraz zakłócić gospodarkę realną. W związku z tym niezbędne jest zapewnienie dokładności, solidności i rzetelności wskaźników referencyjnych i procesu ich wyznaczania.

[...]

(5) Unijne przepisy dotyczące ochrony konsumentów nie regulują szczególnej kwestii, jaką jest udzielanie stosownych informacji o wskaźnikach referencyjnych w umowach finansowych. W związku ze skargami konsumentów i sporami związanymi ze stosowaniem wskaźników referencyjnych w szeregu państw członkowskich prawdopodobne jest przyjęcie na szczeblu krajowym – w wyniku uzasadnionej troski o interesy konsumentów – rozbieżnych środków, co mogłoby spowodować rozdrobnienie rynku wewnętrznego, gdyż odmienne poziomy ochrony konsumentów oznaczają odmienne warunki konkurencji.

(6) Aby zapewnić zatem prawidłowe funkcjonowanie rynku wewnętrznego i poprawić warunki jego funkcjonowania, w szczególności w odniesieniu do rynków finansowych, oraz aby zapewnić wysoki poziom ochrony konsumentów i inwestorów, należy na poziomie Unii określić ramy regulacyjne dotyczące wskaźników referencyjnych.

[...]

- (8) Zakres stosowania niniejszego rozporządzenia powinien być na tyle szeroki, aby umożliwiał stworzenie prewencyjnych ram prawnych. Opracowywanie wskaźników referencyjnych obejmuje korzystanie ze swobody uznania podczas ich wyznaczania i jest nierozdzielnie związane z pewnymi rodzajami konfliktu interesów, przez co istnieją możliwości manipulacji wskaźnikami referencyjnymi oraz zachęty do takiej manipulacji. Takie czynniki ryzyka są wspólne dla wszystkich wskaźników referencyjnych i powinny one zostać uwzględnione w stosownych wymogach dotyczących zarządzania i kontroli. Stopień ryzyka jest jednak zmienny, w związku z czym stosowane podejście powinno być dostosowane do konkretnych okoliczności. Ponieważ podatność wskaźnika referencyjnego na manipulację oraz jego znaczenie zmieniają się z biegiem czasu, ograniczenie zakresu stosowania rozporządzenia do indeksów, które aktualnie mają znaczenie lub są podatne na manipulację, nie uwzględniłoby ryzyka, które może się w przyszłości wiązać z poszczególnymi wskaźnikami referencyjnymi. W szczególności wskaźniki referencyjne, które aktualnie nie są powszechnie stosowane, mogą być stosowane częściej w przyszłości, wskutek czego nawet niewielka manipulacja mogłaby się okazać w ich przypadku znacząca w skutkach.

[...]

- (17) Indeks jest obliczany przy użyciu wzoru lub innej metody na podstawie wartości bazowych. Istnieje pewien stopień swobody uznania w zakresie tworzenia tego wzoru, dokonywaniu niezbędnych obliczeń i określaniu danych wejściowych, co stwarza ryzyko manipulacji. W związku z tym wszystkie wskaźniki referencyjne charakteryzujące się uznaniowością powinny być objęte zakresem stosowania niniejszego rozporządzenia.

[...]

- (22) Manipulowanie wskaźnikami referencyjnymi lub ich niewiarygodność mogą przynieść szkodę inwestorom i konsumentom. W niniejszym rozporządzeniu należy zatem określić ramy dotyczące przechowywania rejestrów przez administratorów i podmioty przekazujące dane, a także zapewniania przejrzystości w zakresie wskaźnika referencyjnego oraz metody, co ułatwia bardziej skuteczne i rzetelne rozpatrywanie ewentualnych roszczeń odszkodowawczych zgodnie z prawem krajowym lub unijnym.

[...]

- (26) Wszelka swoboda uznania, z jakiej można korzystać w ramach przekazywania danych wejściowych, stwarza możliwość manipulacji wskaźnikiem referencyjnym. Gdy dane wejściowe są danymi dotyczącymi transakcji, swoboda uznania jest mniejsza, a zatem możliwość manipulowania danymi jest ograniczona. Administratorzy wskaźników referencyjnych powinni zatem, co do zasady, stosować, tam gdzie jest to

możliwe, rzeczywiste dane wejściowe dotyczące transakcji, ale mogą wykorzystywać również inne dane, jeżeli dane dotyczące transakcji nie są wystarczające do zapewnienia rzetelności i dokładności wskaźnika referencyjnego lub są do tego celu nieodpowiednie.

[...]

(71) Konsumenci mają możliwość zawierania umów finansowych, w szczególności umów o kredyt hipoteczny i umowy o kredyt konsumencki, które stosują wskaźnik referencyjn[y] jako odniesienie, lecz nierówna siła przetargowa i zastosowanie standardowych warunków oznaczają, że konsumenci mogą mieć ograniczony wybór dotyczący stosowanego wskaźnika referencyjnego. Niezbędne jest więc zapewnienie, aby kredytodawcy lub pośrednicy kredytowi dostarczali konsumentom co najmniej odpowiednich informacji. Należy w tym celu odpowiednio zmienić dyrektywy 2008/48/WE i 2014/17/UE.

[...]”.

17 Zgodnie z brzmieniem art. 1 tego rozporządzenia:

„Niniejsze rozporządzenie wprowadza wspólne ramy mające na celu zapewnienie dokładności i rzetelności indeksów stosowanych w Unii jako wskaźniki referencyjne w instrumentach i umowach finansowych lub do pomiaru wyników funduszy inwestycyjnych. Niniejsze rozporządzenie przyczynia się w ten sposób do prawidłowego funkcjonowania rynku wewnętrznego, zapewniając jednocześnie wysoki poziom ochrony konsumentów i inwestorów”.

18 Artykuł 2 ust. 1 wspomnianego rozporządzenia przewiduje:

„Niniejsze rozporządzenie stosuje się do opracowywania wskaźników referencyjnych, przekazywania danych wejściowych na potrzeby wskaźnika referencyjnego oraz stosowania wskaźnika referencyjnego w Unii”.

19 Artykuł 3 ust. 1 tego rozporządzenia stanowi, co następuje:

„Na potrzeby niniejszego rozporządzenia stosuje się następujące definicje:

[...]

10) »podmiot nadzorowany przekazujący dane« oznacza podmiot nadzorowany, który przekazuje dane wejściowe administratorowi mającemu siedzibę lub miejsce zamieszkania w Unii;

[...]

17) »podmiot nadzorowany« oznacza którykolwiek z następujących podmiotów:

- a) instytucja kredytowa zdefiniowana w art. 4 ust. 1 pkt 1 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 575/2013 [z dnia 26 czerwca 2013 r. w sprawie wymogów ostrożnościowych dla instytucji kredytowych i firm inwestycyjnych, zmieniającego rozporządzenie (UE) nr 648/2012 (Dz.U. 2013, L 176, s. 1)];

[...]

- i) instytucja niekredytowa zdefiniowana w art. 4 pkt 10 dyrektywy 2014/17/UE dla celów umów o kredyt, zgodnie z definicją w art. 4 ust. 3 dyrektywy 2014/17/UE;

[...]

- 22) »wskaźnik referencyjny stóp procentowych« oznacza wskaźnik referencyjny, który na potrzeby pkt 1 lit. b) ppkt (ii) niniejszego ustępu jest wyznaczany w oparciu o stopę, według której banki mogą udzielać pożyczek innym bankom lub agentom lub pożyczać od innych banków lub agentów na rynku finansowym;

[...]”.

- 20 Tytuł II rozporządzenia 2016/1011, zatytułowany „Rzetelność i wiarygodność wskaźnika referencyjnego”, zawiera rozdział 1, zatytułowany „Zarządzanie i kontrola sprawowane przez administratorów”, który obejmuje szereg przepisów regulujących działalność administratorów wskaźników referencyjnych. I tak art. 4 tego rozporządzenia określa wymogi w zakresie zarządzania i konfliktu interesów, art. 5 tego rozporządzenia – wymogi dotyczące jednostki nadzorczej w odniesieniu do wszystkich aspektów opracowywania wskaźników referencyjnych, art. 6 tego rozporządzenia – wymogi w zakresie ram kontroli zapewniające zgodność opracowywania i publikowania lub udostępniania wskaźników referencyjnych ze wspomnianym rozporządzeniem i jego art. 7 ust. 3 – wymogi dotyczące wyznaczenia niezależnego audytora zewnętrznego odpowiedzialnego za weryfikację przestrzegania przez administratora metody dotyczącej wskaźnika referencyjnego oraz tego rozporządzenia.

- 21 Artykuł 9 rozporządzenia 2016/1011, zatytułowany „Mechanizm skargowy”, będący również częścią przepisów dotyczących zarządzania i kontroli administratorów wskaźnika referencyjnego, stanowi:

„1. Administrator posiada i publikuje procedury dotyczące przyjmowania, rozpatrywania i prowadzenia rejestrów dotyczących złożonych skarg, w tym dotyczących procesu wyznaczania wskaźnika referencyjnego przez administratora.

- 2. W ramach takiego mechanizmu skargowego zapewnia się:

- a) udostępnianie przez administratora procedury rozpatrywania skarg, za pośrednictwem której można składać skargi dotyczące: reprezentatywności danego wyznaczenia wskaźnika referencyjnego dla wartości rynkowej, proponowanej zmiany w procesie wyznaczania wskaźnika referencyjnego, zastosowania metody w odniesieniu do danego wyznaczenia wskaźnika referencyjnego oraz innych decyzji w odniesieniu do procesu wyznaczania wskaźnika referencyjnego;

[...]”.

- 22 W tytule II rozporządzenia 2016/1011 rozdział 2, zatytułowany „Dane wejściowe, metoda i zgłaszanie naruszeń”, zawiera art. 11–14. Ów art. 11, zatytułowany „Dane wejściowe”, stanowi:

„1. Opracowywanie wskaźnika referencyjnego podlega następującym wymogom dotyczącym jego danych wejściowych:

- a) dane wejściowe są wystarczające do dokładnego i wiarygodnego odzwierciedlenia rynku lub realiów gospodarczych, których pomiar jest celem danego wskaźnika referencyjnego; danymi wejściowymi są dane dotyczące transakcji, jeżeli są dostępne i adekwatne; jeżeli dane dotyczące transakcji nie są wystarczające lub adekwatne do dokładnego i wiarygodnego odzwierciedlenia rynku lub realiów gospodarczych, których pomiar jest celem danego wskaźnika referencyjnego, można wykorzystać dane wejściowe niebędące danymi dotyczącymi transakcji, w tym ceny szacunkowe, kwotowania i zatwierdzone kwotowania lub inne wartości;
- b) dane wejściowe, o których mowa w lit. a), są weryfikowalne;

[...]

- d) jeżeli wskaźnik referencyjny opiera się na danych wejściowych pochodzących od podmiotów przekazujących dane, administrator otrzymuje – w stosownych przypadkach – dane wejściowe od wiarygodnego i reprezentatywnego panelu lub próby podmiotów przekazujących dane, aby zapewnić rzetelne i reprezentatywne odzwierciedlenie przez uzyskany w ten sposób wskaźnik referencyjny rynku lub realiów gospodarczych, których pomiar jest jego celem;
- e) administrator nie wykorzystuje danych wejściowych od podmiotu przekazującego dane, jeżeli istnieją przesłanki, aby sądzić, że podmiot ten nie stosuje się do kodeksu postępowania, o którym mowa w art. 15; w takim przypadku administrator uzyskuje reprezentatywne dane dostępne publicznie.

2. Na potrzeby kontroli danych wejściowych administrator zapewnia ustanowienie:

[...]

- b) procesu ewaluacji danych wejściowych przekazanych przez podmiot przekazujący dane oraz procesu powstrzymania podmiotu przekazującego dane przed dalszym przekazywaniem danych wejściowych lub, w stosownych przypadkach, stosowania innych kar wobec podmiotu przekazującego dane za brak zgodności; oraz
- c) procesu walidacji danych wejściowych, w tym w odniesieniu do innych wskaźników lub danych, aby zapewnić ich rzetelność i dokładność.

[...]”.

23 Zgodnie z art. 12 rozporządzenia 2016/1011, zatytułowanym „Metoda”:

„1. Na potrzeby wyznaczania wskaźnika referencyjnego administrator stosuje metodę, która jest:

- a) rzetelna i wiarygodna;
- b) oparta na jasnych zasadach, określających sposób i okoliczności korzystania ze swobody uznania przy wyznaczaniu danego wskaźnika referencyjnego;
- c) rygorystyczna, stabilna i podlega walidacji danych, w tym – w stosownych przypadkach – poprzez sprawdzenie historyczne na podstawie dostępnych danych dotyczących transakcji;
- d) trwała oraz zapewniająca obliczenie wskaźnika referencyjnego z uwzględnieniem możliwie najszerszego zakresu okoliczności, nie naruszając jej rzetelności;
- e) możliwa do zidentyfikowania i zweryfikowania.

[...]

3. Administrator posiada i publikuje przejrzyste mechanizmy pozwalające rozpoznać okoliczności, w których ilość lub jakość danych wejściowych przestaje spełniać standardy niezbędne dla dokładnego i wiarygodnego wyznaczenia wskaźnika referencyjnego za pomocą danej metody i które opisują, czy i w jaki sposób dany wskaźnik referencyjny ma być w takich okolicznościach obliczany”.

24 Artykuł 13 tego rozporządzenia, zatytułowany „Przejrzystość metody”, przewiduje w ust. 1 lit. a) i b):

„Administrator opracowuje i stosuje wskaźnik referencyjny oraz dotyczącą go metodę, a także administruje tym wskaźnikiem referencyjnym i tą metodą

w sposób przejrzysty. W tym celu administrator publikuje lub udostępnia następujące informacje:

- a) kluczowe elementy metody, jaką stosuje w odniesieniu do każdego opracowywanego i publikowanego wskaźnika referencyjnego lub, w stosownych przypadkach, w stosunku do każdej rodziny opracowanych i publikowanych wskaźników referencyjnych;
- b) dane dotyczące wewnętrznego przeglądu i zatwierdzania danej metody, a także częstotliwość dokonywania takiego przeglądu”.

25 Artykuł 14 wspomnianego rozporządzenia, zatytułowany „Zgłaszanie naruszeń”, stanowi w ust. 1 i w ust. 2 akapit pierwszy:

„1. Administrator ustanawia odpowiednie systemy i skuteczne kontrole w celu zapewnienia rzetelności danych wejściowych, aby móc zidentyfikować i zgłosić właściwemu organowi każde zachowanie, które może wiązać się z manipulacją lub próbą manipulacji wskaźnikiem referencyjnym zgodnie z rozporządzeniem [Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 596/2014 z dnia 16 kwietnia 2014 r. w sprawie nadużyć na rynku (rozporządzenie w sprawie nadużyć na rynku) oraz uchylającym dyrektywę 2003/6/WE Parlamentu Europejskiego i Rady i dyrektywy Komisji 2003/124/WE, 2003/125/WE i 2004/72/WE (Dz.U. 2014, L 173, s. 1)].

2. Administrator monitoruje dane wejściowe i podmioty przekazujące dane, aby móc powiadomić odpowiedni właściwy organ i przekazać wszystkie stosowne informacje, jeżeli podejrzewa, że w odniesieniu do wskaźnika referencyjnego doszło do zachowania, które może wiązać się z manipulacją lub próbą manipulacji wskaźnikiem referencyjnym zgodnie z rozporządzeniem (UE) nr 596/2014, w tym znową w celu manipulacji”.

26 Rozdział 3 rozporządzenia 2016/1011, który zawiera art. 15 i 16, dotyczy kodeksu postępowania i wymogów mających zastosowanie do podmiotów przekazujących dane.

27 Zgodnie z art. 15 ust. 1 rozporządzenia 2016/1011, jeżeli wskaźnik referencyjny opiera się na danych wejściowych pochodzących od podmiotów przekazujących dane, administrator opracowuje kodeks postępowania zgodny z tym rozporządzeniem, w którym to kodeksie wyraźnie określa zakres odpowiedzialności podmiotów przekazujących dane w odniesieniu do przekazywania danych wejściowych, i upewnia się, że podmioty przekazujące dane stale stosują się do zasad kodeksu postępowania. W ust. 2 tego artykułu uściślono, że kodeks ten powinien zawierać co najmniej jasny opis danych wejściowych, które mają zostać dostarczone, oraz wymogi niezbędne do zapewnienia, aby dane wejściowe były przekazywane zgodnie z art. 11 i 14 tego rozporządzenia, polityki mające na celu zapewnienie, aby podmiot przekazujący dane dostarczał wszystkie istotne dane wejściowe oraz systemy kontroli, do których ustanowienia jest zobowiązany podmiot przekazujący dane. Zgodnie

z art. 15 ust. 4 i 5 kontrolę nad przestrzeganiem wymogów tego kodeksu postępowania pod kątem wymogów wspomnianego rozporządzenia sprawuje właściwy organ krajowy.

- 28 Artykuł 16 rozporządzenia 2016/1011, zatytułowany „Wymogi w zakresie zarządzania i kontroli w odniesieniu do podmiotów nadzorowanych przekazujących dane”, stanowi w ust. 1 i 2:

„1. W odniesieniu do podmiotu nadzorowanego przekazującego dane mają zastosowanie następujące wymogi w zakresie zarządzania i kontroli:

- a) podmiot nadzorowany przekazujący dane zapewnia, aby na przekazywanie danych wejściowych nie miał wpływu żaden istniejący lub potencjalny konflikt interesów oraz aby, w przypadku konieczności skorzystania ze swobody uznania, ze swobody takiej korzystano w sposób niezależny i uczciwy w oparciu o istotne informacje zgodnie z kodeksem postępowania, o którym mowa w art. 15;
- b) podmiot nadzorowany przekazujący dane posiada ramy w zakresie kontroli zapewniające rzetelność, dokładność i wiarygodność danych wejściowych oraz przekazywanie danych wejściowych zgodnie z niniejszym rozporządzeniem i z kodeksem postępowania, o którym mowa w art. 15.

2. Podmiot nadzorowany przekazujący dane posiada skuteczne systemy i środki kontroli, zapewniające rzetelność i wiarygodność wszystkich danych wejściowych przekazywanych administratorowi, obejmujące:

[...]

- d) prowadzenie przez odpowiedni okres rejestrów dotyczących komunikowania się w odniesieniu do przekazywania danych wejściowych, wszelkich informacji wykorzystanych do umożliwienia podmiotowi przekazującemu dane ich każdorazowe przekazanie, wszelkich istniejących lub potencjalnych konfliktów interesów, w tym ekspozycji podmiotu przekazującego dane na instrumenty finansowe, które stosują wskaźnik referencyjny jako odniesienie;
- e) prowadzenie rejestrów audytów wewnętrznych i zewnętrznych”.

- 29 Zgodnie z art. 20 ust. 1 rozporządzenia 2016/1011 Komisja Europejska jest uprawniona do przyjmowania aktów wykonawczych w celu sporządzenia wykazu kluczowych wskaźników referencyjnych i dokonywania co najmniej co dwa lata jego przeglądu.
- 30 Tytuł IV tego rozporządzenia jest zatytułowany „Przejrzystość i ochrona konsumentów”. W tytule tym znajduje się art. 27 wspomnianego rozporządzenia, zatytułowany „Oświadczenie dotyczące wskaźnika referencyjnego”, który przewiduje w ust. 1 i 2:

„1. W ciągu dwóch tygodni od wpisania administratora do rejestru [administratorów i wskaźników referencyjnych prowadzonego przez Europejski Urząd Nadzoru Giełd i Papierów Wartościowych (ESMA)], o którym mowa w art. 36, administrator ten publikuje, w sposób zapewniający sprawiedliwy i łatwy dostęp, oświadczenie dotyczące wskaźnika referencyjnego w odniesieniu do każdego wskaźnika referencyjnego lub – w stosownych przypadkach – do rodziny wskaźników referencyjnych, które można stosować w Unii zgodnie z art. 29.

Jeżeli ten administrator rozpoczyna opracowywanie nowego wskaźnika referencyjnego lub rodziny wskaźników referencyjnych, które można stosować w Unii zgodnie z art. 29, publikuje w ciągu dwóch tygodni, w sposób zapewniający sprawiedliwy i łatwy dostęp, oświadczenie dotyczące wskaźnika referencyjnego w odniesieniu do każdego wskaźnika referencyjnego lub – w stosownych przypadkach – do rodziny wskaźników referencyjnych.

[...]

Oświadczenie dotyczące wskaźnika referencyjnego:

- a) wyraźnie i jednoznacznie definiuje rynek lub realia gospodarcze, których pomiar jest celem wskaźnika referencyjnego, oraz okoliczności, w jakich pomiar ten może stać się niewiarygodny;
- b) określa specyfikacje techniczne, w których wyraźnie i jednoznacznie wskazuje elementy obliczenia wskaźnika referencyjnego, w przypadku których można korzystać ze swobody uznania, kryteria mające zastosowanie do korzystania ze swobody uznania i stanowiska osób mogących korzystać ze swobody uznania, oraz sposób późniejszej oceny każdego przypadku skorzystania ze swobody uznania;

[...].

2. Oświadczenie dotyczące wskaźnika referencyjnego zawiera co najmniej następujące elementy:

- a) definicje wszystkich kluczowych terminów dotyczących danego wskaźnika referencyjnego;
- b) uzasadnienie przyjęcia określonej metody dotyczącej wskaźnika referencyjnego, procedur dotyczących przeglądu oraz zatwierdzenia danej metody;
- c) kryteria i procedury zastosowane do wyznaczenia wskaźnika referencyjnego, w tym opis danych wejściowych, pierwszeństwo przyznawane różnym rodzajom danych wejściowych, minimalne dane niezbędne do wyznaczenia wskaźnika referencyjnego, zastosowanie jakichkolwiek modeli lub metod ekstrapolacji oraz wszelkich innych

procedur służących zrównoważeniu części składowych indeksu wskaźnika referencyjnego;

- d) środki kontroli i zasady regulujące każdy przypadek dokonania oceny lub skorzystania ze swobody uznania przez administratora lub podmioty przekazujące dane, aby zapewnić spójność w dokonywaniu takiej oceny lub korzystaniu z takiej swobody uznania;

[...]

- f) procedury postępowania w przypadku błędów w danych wejściowych [...].

[...]”.

- 31 Artykuł 29 rozporządzenia 2016/1011 stanowi, że podmiot nadzorowany może stosować w Unii między innymi wskaźnik referencyjny lub zestaw wskaźników referencyjnych, jeżeli wskaźnik referencyjny jest opracowywany przez administratora mającego siedzibę lub miejsce zamieszkania w Unii i wpisany do rejestru publicznego prowadzonego przez ESMA, o którym mowa w art. 36 tego rozporządzenia, zawierającego w szczególności tożsamość administratorów posiadających zezwolenie lub zarejestrowanych oraz właściwych organów odpowiedzialnych za nadzór.
- 32 Tytuł VI rozporządzenia 2016/1011 jest zatytułowany „Udzielanie zezwoleń, rejestracja i nadzorowanie administratorów”. Rozdział 1 tego tytułu, zatytułowany „Udzielanie zezwoleń i rejestracja”, zawiera w szczególności art. 34 i 35, które przewidują, odpowiednio, system udzielania zezwoleń lub rejestracji, któremu powinna podlegać każda osoba fizyczna lub prawna znajdująca się w Unii, zamierzająca działać w charakterze administratora wskaźnika referencyjnego, za pośrednictwem właściwego organu krajowego, oraz uprawnienie tego organu do cofnięcia lub zawieszenia takiego zezwolenia lub rejestracji.
- 33 Rozdział 3 rozporządzenia 2016/1011, zatytułowany „Rola właściwych organów”, zawiera między innymi art. 41 i 42. Ów art. 41, zatytułowany „Uprawnienia właściwych organów”, stanowi, że do celów wypełniania swoich zadań na mocy tego rozporządzenia organom tym, zgodnie z ich prawem krajowym, przysługują co najmniej uprawnienia nadzorcze i dochodzeniowe wymienione w art. 41 ust. 1, który obejmuje w szczególności dostęp do dokumentów i danych, uzyskiwanie informacji od wszelkich osób zaangażowanych w opracowywanie wskaźnika referencyjnego lub przyczyniających się do jego definicji, w razie potrzeby, zapraszając i przesłuchując tę osobę, kontrole na miejscu i dochodzenia poza miejscem zamieszkania osób fizycznych, zajęcie dokumentów i danych w pomieszczeniach osób prawnych, uzyskanie nagrań rozmów telefonicznych oraz środki niezbędne do zapewnienia prawidłowej informacji publicznej na temat opracowywania wskaźnika referencyjnego, w tym poprzez wymóg publikacji sprostowań dotyczących danych przekazanych w przeszłości na potrzeby wskaźnika referencyjnego lub jego wartości wcześniejszych. Zgodnie z art. 42 tego rozporządzenia uprawnieniom tym towarzyszy uprawnienie do nakładania

administracyjnych kar pieniężnych i stosowania innych środków administracyjnych.

- 34 W załączniku I do rozporządzenia 2016/1011 doprecyzowano lub uzupełniono niektóre jego przepisy szczegółowe w odniesieniu do wskaźników referencyjnych stóp oprocentowania, w szczególności w odniesieniu do dokładności i wystarczającego charakteru danych wejściowych oraz kontroli, które podmioty przekazujące dane muszą wprowadzić, a także kontroli, którym podlegają.

Rozporządzenie wykonawcze nr 2016/1368

- 35 Na podstawie art. 20 ust. 1 rozporządzenia 2016/1011 Komisja przyjęła rozporządzenie wykonawcze (UE) 2016/1368 z dnia 11 sierpnia 2016 r. ustanawiające wykaz kluczowych wskaźników referencyjnych stosowanych na rynkach finansowych na podstawie rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/1011 (Dz.U. 2016, L 217, s. 1). Rozporządzenie wykonawcze 2016/1368 zostało zmienione rozporządzeniem wykonawczym Komisji (UE) 2019/482 z dnia 22 marca 2019 r. (Dz.U. 2019, L 82, s. 26), które weszło w życie w dniu 26 marca 2019 r.
- 36 Załącznik do rozporządzenia wykonawczego 2016/1368, zmienionego rozporządzeniem 2019/482, zawierał w chwili wystąpienia okoliczności faktycznych leżących u podstaw sporu w postępowaniu głównym wykaz kluczowych wskaźników referencyjnych, który wskazywał pod numerem 5 wskaźnik referencyjny „Warsaw Interbank Offered Rate (WIBOR)”, którego administratorem jest GPW Benchmark S.A., a lokalizacją Warszawa (Polska).

Prawo polskie

Kodeks cywilny

- 37 Artykuł 385¹ ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (Dz.U. z 1964 r., nr 16, poz. 93) w brzmieniu mającym zastosowanie do sporu w postępowaniu głównym stanowi:

„§ 1. Postanowienia umowy zawieranej z konsumentem nieuzgodnione indywidualnie nie wiążą go, jeżeli kształtują jego prawa i obowiązki w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interes (niedozwolone postanowienia umowne). Nie dotyczy to postanowień określających główne świadczenia stron, w tym cenę lub wynagrodzenie, jeżeli zostały sformułowane w sposób jednoznaczny.

§ 2. Jeżeli postanowienie umowy zgodnie z § 1 nie wiąże konsumenta, strony są związane umową w pozostałym zakresie.

§ 3. Nieuzgodnione indywidualnie są te postanowienia umowy, na których treść konsument nie miał rzeczywistego wpływu. W szczególności odnosi się to do

postanowień umowy przejętych z wzorca umowy zaproponowanego konsumentowi przez kontrahenta.

§ 4. Ciężar dowodu, że postanowienie zostało uzgodnione indywidualnie, spoczywa na tym, kto się na to powołuje”.

Ustawa o kredycie hipotecznym

- 38 Ustawa z dnia 23 marca 2017 r. o kredycie hipotecznym oraz o nadzorze nad pośrednikami kredytu hipotecznego i agentami (Dz.U. z 2017 r., poz. 819), w brzmieniu mającym zastosowanie do sporu w postępowaniu głównym (zwana dalej „ustawą o kredycie hipotecznym”), stanowi w art. 10 ust. 1 pkt 5 i 6:

„Kredytodawca, pośrednik kredytu hipotecznego oraz agent są obowiązani udostępniać konsumentowi w każdym czasie, na trwałym nośniku lub w postaci elektronicznej, precyzyjne i zrozumiałe informacje ogólne dotyczące umowy o kredyt hipoteczny, obejmujące co najmniej:

[...]

- 5) w przypadku umów o kredyt hipoteczny, w których stosuje się jako odniesienie wskaźnik referencyjny – nazwy wskaźników referencyjnych i ich administratorów, o których mowa w art. 3 ust. 1 pkt 6 rozporządzenia [2016/1011] oraz informację o potencjalnych konsekwencjach dla konsumenta;
  - 6) rodzaje dostępnej stopy oprocentowania kredytu hipotecznego ze wskazaniem, czy jest to stała stopa oprocentowania kredytu hipotecznego, zmienna, czy stanowiąca połączenie obu rodzajów oprocentowania, wraz z krótką charakterystyką stałej stopy oprocentowania kredytu hipotecznego i stopy zmiennej, w tym informacją o związanych z tym konsekwencjach dla konsumenta”.
- 39 Artykuł 11 ust. 1 i 2 ustawy o kredycie hipotecznym przewiduje:

„1. Przed zawarciem umowy o kredyt hipoteczny kredytodawca, pośrednik kredytu hipotecznego oraz agent są obowiązani przekazać konsumentowi, na trwałym nośniku, zindywidualizowane informacje niezbędne do porównania kredytów hipotecznych dostępnych na rynku, oceny konsekwencji ich zaciągnięcia i podjęcia przez konsumenta świadomej decyzji dotyczącej zawarcia umowy o kredyt hipoteczny.

2. Informacje, o których mowa w ust. 1, kredytodawca, pośrednik kredytu hipotecznego oraz agent przekazują na formularzu informacyjnym dotyczącym kredytu hipotecznego, którego wzór określa załącznik nr 1 do ustawy”.

40 Zgodnie z art. 29 ust. 1 i 2 ustawy o kredycie hipotecznym:

„1. Umowa o kredyt hipoteczny określa elementy wymienione w art. 69 ust. 2 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Prawo bankowe oraz:

[...]

8) sposób i warunki ustalania stopy procentowej, na podstawie której jest obliczana wysokość rat kapitałowo-odsetkowych.

[...]

2. Jeżeli strony nie uzgodniły stałej stopy oprocentowania kredytu hipotecznego, sposób ustalania stopy procentowej, o którym mowa w ust. 1 pkt 8, określa się jako wartość wskaźnika referencyjnego oraz wysokość marży ustalonej w umowie o kredyt hipoteczny”.

Postępowanie główne i pytania prejudycjalne

41 Jak wynika z postanowienia odsyłającego, w dniu 18 czerwca 2019 r. powód w postępowaniu głównym skontaktował się z PKO w celu zawarcia umowy kredytu hipotecznego w wysokości 400 000 PLN (złotych polskich, około 96 700 EUR). Przy tej okazji przekazano jemu informacje w szczególności na temat ryzyka związanego z kredytami o zmiennym oprocentowaniu w ogólności. Nie otrzymał on żadnych informacji na temat sposobu funkcjonowania konkretnego wskaźnika referencyjnego.

42 W dniu 1 sierpnia 2019 r. strony postępowania głównego zawarły umowę o kredyt hipoteczny z okresem spłaty wynoszącym 20 lat na łączną kwotę 413 436,69 PLN (około 99 980 EUR) z przeznaczeniem na zakup lokalu mieszkalnego (zwaną dalej „umową kredytu rozpatrywaną w postępowaniu głównym”). Kredyt ten był opatrzony zmienną stopą oprocentowania, której wartość była obliczana na podstawie, po pierwsze, wskaźnika referencyjnego WIBOR 6M należącego do rodziny wskaźników referencyjnych WIBOR, który jest wskaźnikiem referencyjnym stóp oprocentowania w rozumieniu art. 3 ust. 1 pkt 22 rozporządzenia 2016/1011 i którego wartość w dniu zawarcia tej umowy wynosiła 1,79 %, a po drugie, stałej marży w wysokości 1,85 %, przy czym mająca zastosowanie stopa oprocentowania była dostosowywana w zależności od zmian tego wskaźnika w wymiarze półrocznym.

43 W ogólnych warunkach umowy kredytu rozpatrywanej w postępowaniu głównym wskaźnik referencyjny WIBOR 6M jest opisany jako wskaźnik referencyjny sześciomiesięcznych depozytów w złotych polskich na polskim rynku międzybankowym, ustalany zgodnie z regułami dotyczącymi w szczególności wskaźnika referencyjnego WIBOR i publikowany na stronie informacyjnej administratora tych wskaźników, którym jest GPW Benchmark.

- 44 Szczególne warunki tej umowy wskazują, że PKO poinformował kredytobiorcę o ryzyku związanym z zastosowaniem zmiennej stopy oprocentowania, przekładającym się w przypadku wzrostu wysokości wskaźnika referencyjnego na wzrost kwoty odsetek, a tym samym miesięcznych rat spłaty. Informacje na ten temat są zawarte również w ogólnych warunkach umowy.
- 45 Po bezskutecznym zakwestionowaniu przed PKO zgodności z prawem postanowień umownych dotyczących zmiennej stopy oprocentowania powód w postępowaniu głównym wniosł w dniu 18 września 2023 r. powództwo przeciwko temu bankowi do Sądu Okręgowego w Częstochowie (Polska), który jest sądem odsyłającym.
- 46 W powództwie tym wnosi on tytułem żądania głównego, po pierwsze, o stwierdzenie, że warunek umowy kredytu będący przedmiotem postępowania głównego dotyczący zmiennej stopy oprocentowania jest nieuczciwy w zakresie, w jakim odsyła do wskaźnika referencyjnego WIBOR 6M, i w związku z tym, że w tym zakresie warunek ten nie wiąże go, a w każdym razie jest nieważny, a po drugie, o zasądzenie na jego rzecz kwoty 10 828,93 PLN (około 2620 EUR), powiększonej o odsetki za opóźnienie.
- 47 Sąd odsyłający wyjaśnia, że zdaniem powoda w postępowaniu głównym PKO nie przedstawiło rzetelnych, zrozumiałych i wyczerpujących informacji na temat ryzyka związanego z zawarciem umowy o kredyt ze zmiennym oprocentowaniem oraz ustalania wskaźnika referencyjnego WIBOR 6M, w szczególności zagadnień związanych z wpływem, jaki mają na kształtowanie wskaźnika referencyjnego WIBOR banki, w tym PKO, przekazujące dane wejściowe służące do ustalenia jego wartości, niezależnie od warunków gospodarczych panujących na krajowym rynku międzybankowym i od realiów gospodarczych. Powód w postępowaniu głównym twierdzi, że banki zapewniają sobie w ten sposób „ukrytą marżę”, podczas gdy warunki dotyczące zmiennej stopy oprocentowania powinny odnosić się do obiektywnych wskaźników, na które strony umów o kredyt nie mogą mieć żadnego wpływu. Z tego względu PKO jest w stanie wpłynąć na poziom zobowiązania kredytobiorcy dotyczącego odsetek, a ponadto przeniosło na tego ostatniego całe ryzyko związane ze zmianą stopy oprocentowania.
- 48 Powód w postępowaniu głównym stoi również na stanowisku, że PKO nie dostarczyło mu informacji dotyczących struktury wskaźnika referencyjnego WIBOR 6M, tak że nie był on w stanie ocenić ekonomicznych skutków swojego zobowiązania.
- 49 Co się tyczy skutków podnoszonej nieważności odesłania do tego wskaźnika, powód w postępowaniu głównym utrzymuje, że -przedmiotowy warunek umowy kredytu rozpatrywanej w postępowaniu głównym należy, w zakresie, w jakim zawiera on takie odesłanie, uznać za niezależny warunek i w związku z tym można go usunąć bez naruszenia istoty tej umowy, pozostawiając w mocy, jako stopę oprocentowania, jedynie stałą marżę ustanowioną na rzecz banku.

- 50 PKO kwestionuje twierdzenie, że wskaźnik referencyjny WIBOR 6M jest oderwany od rzeczywistych transakcji, a także, że istnieje możliwość manipulowania nim przez banki przekazujące dane dla tego wskaźnika lub zawarcia między nimi porozumienia mającego na celu określenie jego kolejnych wartości.
- 51 PKO podnosi, że powód w postępowaniu głównym został prawidłowo poinformowany o ryzyku związanym z zawarciem umowy kredytu o zmiennej stopie oprocentowania i podkreśla, że stopa oprocentowania przewidziana w umowie kredytu rozpatrywanej w postępowaniu głównym była znacznie niższa od stopy odsetek ustawowych, a tym bardziej od maksymalnej stopy oprocentowania określonej w Kodeksie cywilnym, w brzmieniu mającym zastosowanie w postępowaniu głównym.
- 52 Sąd odsyłający zauważa, że zarzut podniesiony przez powoda w postępowaniu głównym dotyczy potencjalnie nieuczciwego charakteru stosowania wskaźnika referencyjnego WIBOR 6M w warunkach umowy kredytu hipotecznego dotyczących stosowania zmiennej stopy oprocentowania. Sąd ten stwierdza, że w niniejszej sprawie chodzi o kluczowy wskaźnik referencyjny w rozumieniu art. 20 ust. 1 rozporządzenia 2016/1011.
- 53 W pierwszej kolejności sąd odsyłający zastanawia się nad samą możliwością zbadania warunku dotyczącego stosowania zmiennej stopy oprocentowania w umowie kredytu hipotecznego zawartej w Polsce w świetle dyrektywy 93/13, biorąc pod uwagę jej art. 1 ust. 2.
- 54 Sąd odsyłający wskazuje bowiem, że metoda ustalania stopy oprocentowania przewidziana w umowie kredytu będącej przedmiotem postępowania głównego odpowiada art. 29 ust. 2 ustawy o kredycie hipotecznym, który przewiduje, że jeżeli stopa oprocentowania nie jest stała, stopę oprocentowania określa się jako wartość wskaźnika referencyjnego i ustaloną kwotę marży. W związku z tym w przypadku zastosowania zmiennej stopy oprocentowania ustawa nakłada obowiązek stosowania wskaźnika referencyjnego. Istotne może być również to, że w przypadku gdy wskaźnik ten jest kluczowym wskaźnikiem referencyjnym uregulowanym w rozporządzeniu 2016/1011, tak jak w niniejszej sprawie, ochrona konsumentów zostałaby znacznie wzmocniona w porównaniu ze stosowaniem innego rodzaju wskaźników.
- 55 W drugiej kolejności, na wypadek gdyby badanie spornego warunku umowy kredytu rozpatrywanej w postępowaniu głównym było możliwe w świetle dyrektywy 93/13, sąd odsyłający uważa, że jest on objęty głównym przedmiotem umowy w rozumieniu art. 4 ust. 2 tej dyrektywy, i w związku z tym zastanawia się, czy został spełniony wymóg przejrzystości ustanowiony w tym przepisie.

- 56 W tym względzie sąd odsyłający zauważa, że warunek ten określa metodę dostosowywania stopy oprocentowania i częstotliwość dostosowań, że umowny wskaźnik referencyjny jest opracowywany przez administratora posiadającego zezwolenie zgodnie z rozporządzeniem 2016/1011, że umowa ta zawiera informacje dotyczące tego administratora i podstawy ustalenia tego wskaźnika oraz że jego kolejne wartości są łatwo dostępne dla opinii publicznej.
- 57 Niemniej jednak sąd odsyłający zastanawia się, czy wymóg przejrzystości nie wymaga od kredytodawcy będącego przedsiębiorcą dostarczenia również innych informacji, które mogłyby umożliwić konsumentowi wyrobienie sobie opinii na temat przyszłego rozwoju umownego wskaźnika referencyjnego i jego wpływu na jego zobowiązania umowne. Wśród tych dodatkowych informacji, które mogą być wymagane, sąd ten wymienia sposób, w jaki wskaźnik ten jest skonstruowany, czynniki i okoliczności wpływające na określenie jego wartości, takie jak stopy inflacji i bezrobocia, istnienie ewentualnych „obaw” co do przejrzystości jego funkcjonowania, związanych z faktem, że dane wejściowe są dostarczane przez banki i niekoniecznie odpowiadają rzeczywistym transakcjom, kryteria wykorzystane do opracowania tych danych, sposób, w jaki są one zestawiane przed ich dostarczeniem, oraz fakt, że kredytodawca jest jednym z tych banków przekazujących dane.
- 58 Sąd odsyłający zauważa jednak, po pierwsze, że ani ustawa o kredycie hipotecznym, ani dyrektywy 2008/48 i 2014/17 nie nakładają na kredytodawcę obowiązku udzielania takich informacji, oraz, po drugie, że dane dostarczone przez PKO jako bank przekazujący dane potrzebne do ustalenia wysokości wskaźnika referencyjnego WIBOR 6M mają ograniczony wpływ na ten wskaźnik, ponieważ bank ten jest tylko jednym z dziesięciu banków przekazujących dane. Ponadto sądowi odsyłającemu wydaje się, że złożoność lub techniczny charakter niektórych z tych informacji utrudnia ich przedstawienie w sposób zrozumiały dla przeciętnego konsumenta nieposiadającego wiedzy ekonomicznej, w związku z czym brak przekazania takich informacji może po prostu nie mieć wpływu na podejmowanie decyzji przez konsumentów.
- 59 W trzeciej kolejności, na wypadek gdyby ze względu na niewystarczającą przejrzystość spornego warunku umowy kredytu rozpatrywanego w postępowaniu głównym należało go zbadać w świetle jego ewentualnego nieuczciwego charakteru, sąd odsyłający zastanawia się nad konsekwencjami pewnych wątpliwości co do przejrzystości sposobu ustalenia wskaźnika referencyjnego WIBOR 6M, które to wątpliwości PKO musiało znać, ale o których nie poinformowało konsumenta, w związku z czym odwołanie się do tego wskaźnika w tej umowie mogłoby spowodować nierównowagę między stronami.
- 60 Sąd odsyłający zauważa jednak, że w chwili zawarcia wspomnianej umowy rynek kredytowy w Polsce charakteryzował się niemal wyłącznością, po pierwsze, kredytów o zmiennej stopie oprocentowania, a po drugie, korzystania ze wskaźnika referencyjnego WIBOR dla tych kredytów. W konsekwencji, nawet jeśli konsument chciał wybrać kredyt o stałej stopie oprocentowania lub miał

wątpliwości co do funkcjonowania wskaźnika referencyjnego WIBOR, możliwe jest, że nawet po należyтым poinformowaniu go o tym funkcjonowaniu nie miał innego wyboru, jak tylko zgodzić się na zawarcie umowy o zmiennej stopie oprocentowania indeksowanej do tego wskaźnika. W każdym razie prawo polskie wymaga stosowania wskaźnika referencyjnego WIBOR, ponieważ stał się on kluczowym wskaźnikiem referencyjnym w rozumieniu rozporządzenia 2016/1011. Ponadto odwołanie się do innych wskaźników byłoby niekorzystne dla konsumenta ze względu na ich mniejszą przejrzystość.

- 61 Ponadto sąd ten zastanawia się, czy oferta kredytu o zmiennej stopie oprocentowania nie stanowi sama w sobie naruszenia interesu konsumenta, ponieważ byłby on narażony przez cały okres obowiązywania umowy na ryzyko wzrostu odsetek, a jedyną ochroną byłby pułap ustawowy mających zastosowanie stóp oprocentowania.
- 62 W czwartej i ostatniej kolejności, na wypadek gdyby badanie warunku umowy doprowadziło do stwierdzenia nieuczciwego charakteru posłużenia się wskaźnikiem referencyjnym WIBOR, sąd odsyłający zastanawia się nad konsekwencjami, jakie należy wyciągnąć z takiego stwierdzenia.
- 63 Rozważa on możliwość, że w zakwestionowanym warunku umowy kredytu rozpatrywanej w postępowaniu głównym element dotyczący odesłania do wskaźnika referencyjnego WIBOR 6M można byłoby uznać za dający się oddzielić jako odrębne zobowiązanie umowne, w związku z czym sam ten element mógłby zostać unieważniony, co pozwoliłoby uniknąć niekorzystnych konsekwencji stwierdzenia nieważności tej umowy w całości. W takim przypadku stopa oprocentowania kredytu zostałaby obniżona do stałej marży ustalonej na rzecz banku.
- 64 Sąd odsyłający zauważa jednak, że zgodnie z przeważającym orzecznictwem krajowym taka zmiana miałaby wpływ na istotę takiego warunku umownego. Sąd ten zauważa w szczególności, że zmieniona w ten sposób umowa kredytu rozpatrywana w postępowaniu głównym zawierałaby znacznie inne perspektywy dla stron, w szczególności ze względu na fakt, że korzystny charakter kredytu o stałym oprocentowaniu zależy od przewidywanego w chwili zawarcia umowy kształtowania się stóp oprocentowania.
- 65 W tych okolicznościach Sąd Okręgowy w Częstochowie postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującymi pytaniami prejudycjalnymi:
  - „1) Czy art. 1 ust. 2 [dyrektywy 93/13] należy interpretować w ten sposób, że pozwala on na badanie postanowień umownych dotyczących zmiennego oprocentowania w oparciu o wskaźnik referencyjny WIBOR?
  - 2) W przypadku pozytywnej odpowiedzi na pytanie pierwsze, czy art. 4 ust. 2 [dyrektywy 93/13] należy interpretować w ten sposób, że pozwala on na

badanie postanowień umownych dotyczących zmiennego oprocentowania w oparciu o wskaźnik referencyjny WIBOR?

- 3) W przypadku pozytywnej odpowiedzi na pytania pierwsze i drugie, czy art. 3 ust. 1 [dyrektywy 93/13] należy interpretować w ten sposób, że zapisy umowy dotyczące zmiennego oprocentowania w oparciu o wskaźnik referencyjny WIBOR można traktować jako stojące w sprzeczności z wymogami dobrej wiary i powodujące znaczącą nierównowagę wynikających z umowy praw i obowiązków stron ze szkodą dla konsumenta, z uwagi na niewłaściwe poinformowanie konsumenta odnośnie do narażenia na ryzyko zmiennej stopy procentowej, w tym w szczególności niewskazaniu, w jaki sposób ustala się wskaźnik referencyjny będący podstawą ustalania zmiennego oprocentowania i jakie wątpliwości są związane z jego nietransparentnością, oraz nierównomierny rozkład tego ryzyka na strony umowy?
- 4) W przypadku pozytywnej odpowiedzi na wcześniejsze pytania, czy art. 6 ust. 1 w związku z art. 3 ust. 1 i 2 zdanie drugie oraz art. 2 [dyrektywy 93/13] należy interpretować w ten sposób, iż w przypadku uznania za nieuczciwe postanowienia umownego dotyczącego zmiennego oprocentowania w oparciu o wskaźnik referencyjny WIBOR możliwym jest dalsze funkcjonowanie umowy, w której wysokość oprocentowania kwoty kapitału kredytu będzie się opierała na drugim składniku ustalającym wysokość oprocentowania zawartym w umowie, to jest stałej marży banku, co spowoduje zmianę oprocentowania kredytu ze zmiennego na stałe?”.

W przedmiocie pytań prejudycjalnych

W przedmiocie pytania pierwszego

- 66 Poprzez pytanie pierwsze sąd odsyłający dąży zasadniczo do ustalenia, czy art. 1 ust. 2 dyrektywy 93/13 należy interpretować w ten sposób, że przewidziany w nim wyjątek obejmuje warunek umowy o kredyt hipoteczny przewidujący zmienną stopę oprocentowania opartą na wskaźniku referencyjnym w rozumieniu rozporządzenia 2016/1011 oraz stałą marżę.
- 67 Sąd ten podkreśla w tym względzie, po pierwsze, że zmienna stopa oprocentowania określona w zakwestionowanym warunku umowy kredytu rozpatrywanej w postępowaniu głównym jest zgodna z art. 29 ust. 2 ustawy o kredycie hipotecznym, a po drugie, że w świetle udzielenia przez właściwy organ krajowy zezwolenia, o którym mowa w art. 34 rozporządzenia 2016/1011, administratorowi wskaźnika referencyjnego WIBOR, o którym to wskaźniku mowa w tym warunku, należy domniemywać, że wskaźnik ten jest zgodny ze wszystkimi przepisami tego rozporządzenia mającymi zastosowanie do kluczowych wskaźników referencyjnych.

- 68 Należy przypomnieć, że art. 1 ust. 2 dyrektywy 93/13 wyłącza z przedmiotowego zakresu jej stosowania warunki umowy odzwierciedlające „obowiązujące przepisy ustawowe lub wykonawcze”, które to wyrażenie w świetle motywu trzynastego tej dyrektywy obejmuje zarówno przepisy prawa krajowego, które mają zastosowanie między umawiającymi się stronami niezależnie od ich wyboru, jak i te, które mają charakter względnie obowiązujący, to znaczy mające domyślne zastosowanie w braku odmiennego porozumienia między stronami (wyrok z dnia 5 maja 2022 r., [Zagrebačka banka](#), C-567/20, EU:C:2022:352, pkt 55 i przytoczone tam orzecznictwo), ponieważ uznaje się, że takie warunki nie zawierają nieuczciwego elementu.
- 69 Wyjątek ustanowiony w tym przepisie podlega ścisłej wykładni (wyrok z dnia 20 września 2018 r., [OTP Bank i OTP Faktoring](#), C-51/17, EU:C:2018:750, pkt 54 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 70 Co się tyczy w pierwszej kolejności faktu, że kwestionowany warunek umowy kredytu rozpatrywanej w postępowaniu głównym jest zgodny z art. 29 ust. 2 ustawy o kredycie hipotecznym, należy zauważyć, że przepis ten stanowi jedynie, że jeżeli strony umowy kredytu hipotecznego nie uzgodniły stałej stopy oprocentowania, metodę ustalania stopy oprocentowania określa się jako wartość wskaźnika referencyjnego oraz wysokość marży ustalonej w umowie.
- 71 Tymczasem z pkt 33 wyroku z dnia 30 maja 2024 r., [Raiffeisen Bank](#) (C-176/23, EU:C:2024:443), wynika, że wyłączenie przewidziane w art. 1 ust. 2 dyrektywy 93/13 nie ma zastosowania w sytuacji, w której uregulowanie ustanawia jedynie ogólne ramy ustalania stopy oprocentowania dla takich umów, pozostawiając jednocześnie - przedsiębiorcy swobodę uznania zarówno w odniesieniu do wyboru wskaźnika referencyjnego tej stopy, jak i wysokości stałej marży, którą można dodać do tej stopy.
- 72 W konsekwencji przepis krajowy taki jak art. 29 ust. 2 ustawy o kredycie hipotecznym nie może stanowić przeszkody dla stosowania dyrektywy 93/13.
- 73 W drugiej kolejności, co się tyczy okoliczności, że wskaźnik, o którym mowa w spornym warunku umowy kredytu rozpatrywanej w postępowaniu głównym, jest wskaźnikiem referencyjnym w rozumieniu rozporządzenia 2016/1011, którego metodologia i, ogólniej rzecz ujmując, funkcjonowanie powinny być zgodne z wszystkimi wymogami nałożonymi przez to rozporządzenie w celu opracowywania kluczowych wskaźników referencyjnych, należy zauważyć, że prawdą jest, iż art. 1 ust. 2 dyrektywy 93/13 dotyczy co do zasady, jak stanowi motyw trzynasty tej dyrektywy, przepisów ustawowych i wykonawczych państw członkowskich.
- 74 Niemniej jednak przepisy zawarte w aktach przyjętych przez prawodawcę Unii w formie rozporządzeń należy w tym względzie zrównać z przepisami ustawowymi i wykonawczymi państw członkowskich, zważywszy na skutki tych rozporządzeń określone w art. 288 akapit drugi TFUE, jeżeli takie przepisy prawa

Unii mają na celu tak samo określenie w sposób imperatywny albo dyspozytywny praw i obowiązków stron niektórych umów. Racja bytu dla wyłączenia ustanowionego w art. 1 ust. 2 dyrektywy 93/13, przywołana już w pkt 68 niniejszego wyroku, a mianowicie, że co do zasady uzasadnione jest założenie, iż ustawodawca krajowy ustanowił równowagę między wszystkimi tymi prawami i obowiązkami, którą to równowagę prawodawca Unii zamierzał zachować (zob. podobnie wyrok z dnia 6 lipca 2023 r., [First Bank](#), C-593/22, EU:C:2023:555, pkt 22 i przytoczone tam orzecznictwo) ma zastosowanie również wtedy, gdy wspomniane prawa i obowiązki są określane bezpośrednio przez samego prawodawcę Unii.

- 75 Jednak w odniesieniu do rozporządzenia 2016/1011 należy stwierdzić, że, po pierwsze, zgodnie z jego art. 1 ma ono na celu ustanowienie wspólnych ram mających na celu zapewnienie dokładności i rzetelności wskaźników stosowanych jako wskaźniki referencyjne w szczególności w umowach finansowych, aby przyczynić się do prawidłowego funkcjonowania rynku wewnętrznego przy jednoczesnym zapewnieniu wysokiego poziomu ochrony konsumentów. W tym celu rozporządzenie to ustanawia szereg wymogów, w szczególności w odniesieniu do metody stosowania tych wskaźników, mających zastosowanie do ich administratorów i podmiotów przekazujących dane. Rozporządzenie to nie ma zatem na celu ustanowienia równowagi między prawami i obowiązkami stron umów finansowych, lecz ustanawia obowiązki mające zastosowanie do podmiotów działających w szczególnym charakterze, niezależnie od tego, że podmioty przekazujące dane mogą być również użytkownikami wskaźnika referencyjnego.
- 76 Po drugie, chociaż właściwy organ krajowy udzielił administratorowi wskaźnika referencyjnego WIBOR zezwolenia, o którym mowa w art. 34 rozporządzenia 2016/1011, a tym samym potwierdził zgodność zasad konstytutywnych metody tego wskaźnika ze wszystkimi wymogami nałożonymi przez to rozporządzenie, to jednak przepisy te pochodzą od podmiotu prywatnego, a mianowicie administratora wspomnianego wskaźnika, a zatem nie mają charakteru ustawowego lub regulacyjnego w rozumieniu art. 1 ust. 2 dyrektywy 93/13.
- 77 W świetle całości powyższych rozważań odpowiedź na pytanie pierwsze winna brzmieć następująco: art. 1 ust. 2 dyrektywy 93/13 należy interpretować w ten sposób, że przewidziany w nim wyjątek nie obejmuje warunku umowy o kredyt hipoteczny przewidującego zmienną stopę oprocentowania opartą na wskaźniku referencyjnym w rozumieniu rozporządzenia 2016/1011 i na stałej marży, jeżeli przepisy ustawowe lub wykonawcze mające zastosowanie do takiego warunku ustanawiają jedynie ogólne ramy dla ustalania stopy oprocentowania takich umów, pozostawiając jednocześnie przedsiębiorcy możliwość określenia umownego wskaźnika referencyjnego lub stałej marży, która może zostać dodana do wartości tego wskaźnika.

W przedmiocie pytania drugiego

- 78 Na wstępie należy przypomnieć, że zgodnie z art. 4 ust. 2 dyrektywy 93/13 ocena nieuczciwego charakteru warunków nie dotyczy ani określenia głównego przedmiotu umowy, ani relacji ceny i wynagrodzenia do dostarczonych w zamian towarów lub usług, o ile warunki te zostały wyrażone prostym i zrozumiałym językiem.
- 79 Jak wynika z rozważań postanowienia odsyłającego poświęconych pytaniu drugiemu, sąd odsyłający uważa, że warunek umowy kredytu hipotecznego określający zmienną stopę oprocentowania opartą na wskaźniku referencyjnym i stałej marży, taki jak kwestionowany warunek umowy kredytu rozpatrywanej w postępowaniu głównym, może dotyczyć „określenia głównego przedmiotu umowy” w rozumieniu tego art. 4 ust. 2 i orzecznictwa dotyczącego tego przepisu, zgodnie z którym przepis ten dotyczy warunków określających podstawowe świadczenia w ramach umowy i które z tego względu charakteryzują tę umowę [zob. podobnie wyroki: z dnia 30 kwietnia 2014 r., [Kásler i Káslerné Rábai](#), C-26/13, EU:C:2014:282, pkt 49; a także z dnia 16 marca 2023 r., [Caixabank \(Prowizja za udzielenie kredytu\)](#), C-565/21, EU:C:2023:212, pkt 17].
- 80 Taka kwalifikacja, która należy do -kompetencji sądu odsyłającego (zob. podobnie wyrok z dnia 3 października 2019 r., [Kiss i CIB Bank](#), C-621/17, EU:C:2019:820, pkt 33 i przytoczone tam orzecznictwo), wydaje się być zgodna z orzecznictwem Trybunału, który wyjaśnił już, że warunek ustalający stopę oprocentowania w umowie kredytu może stanowić część głównego przedmiotu tej umowy (wyrok z dnia 26 lutego 2015 r., [Matei](#), C-143/13, EU:C:2015:127, pkt 62).
- 81 Ponieważ w opinii sądu odsyłającego wydaje się prawdopodobne, że kwestionowany warunek rozpatrywanej w postępowaniu głównym umowy kredytu wchodzi w zakres definicji głównego przedmiotu tej umowy, wnosi on o dokonanie wykładni wyrażenia „o ile warunki te zostały wyrażone prostym i zrozumiałym językiem”, za pomocą którego prawodawca Unii włączył wymóg przejrzystości do art. 4 ust. 2 dyrektywy 93/13 (zob. podobnie wyrok z dnia 30 kwietnia 2025 r., [Justa](#), C-39/24, EU:C:2025:298, pkt 29, 35 i przytoczone tam orzecznictwo). Jak wynika bowiem z tego przepisu, nieuczciwy charakter warunku wchodzącego w zakres definicji głównego przedmiotu umowy może być badany tylko wtedy, gdy okaże się, że sporny warunek nie został wyrażony „prostym i zrozumiałym językiem”, a zatem nie spełnia tego wymogu przejrzystości.
- 82 W tym względzie sąd odsyłający zastanawia się w szczególności, czy kredytodawca powinien udzielić wskazówek odnośnie do niektórych elementów metodologii umownego wskaźnika referencyjnego, takich jak okoliczność, że wykorzystane dane bazowe mogą odpowiadać niesfinalizowanym ofertom transakcji, czy też czynników mogących mieć wpływ na zmianę tego wskaźnika.

- 83 W związku z tym należy uznać, że poprzez pytanie drugie sąd odsyłający dąży zasadniczo do ustalenia, czy art. 4 ust. 2 dyrektywy 93/13 należy interpretować w ten sposób, że w przypadku gdy umowa kredytu hipotecznego zawiera warunek przewidujący zmienną stopę oprocentowania opartą na wskaźniku referencyjnym w rozumieniu rozporządzenia 2016/1011, wynikający z tego przepisu wymóg przejrzystości nakłada na kredytodawcę pewne szczególne obowiązki informacyjne w odniesieniu do metodologii tego wskaźnika.
- 84 W tym względzie należy przypomnieć, że ów wymóg przejrzystości należy rozumieć jako stanowiący nie tylko to, że odnośny warunek będzie zrozumiały dla konsumenta z gramatycznego punktu widzenia, ale że konsument będzie też w stanie ocenić, na podstawie dokładnych i zrozumiałych kryteriów, skutki ekonomiczne, jakie wynikają dla niego z tego warunku (zob. podobnie wyrok z dnia 3 października 2019 r., [Kiss i CIB Bank](#), C-621/17, EU:C:2019:820, pkt 37 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 85 Poinformowanie przed zawarciem umowy o warunkach umownych i skutkach jej zawarcia ma bowiem fundamentalne znaczenie dla konsumenta. To w szczególności na podstawie tej informacji ten ostatni podejmuje decyzję, czy zamierza związać się warunkami umownymi sformułowanymi uprzednio przez przedsiębiorcę. W konsekwencji, skoro ustanowiony przez dyrektywę 93/13 system ochrony opiera się na założeniu, że konsument jest stroną słabszą niż przedsiębiorca, między innymi ze względu na stopień poinformowania, wymóg ten musi podlegać wykładni rozszerzającej [wyrok z dnia 13 lipca 2023 r., [Banco Santander](#) (Odniesienie do oficjalnego wskaźnika), C-265/22, EU:C:2023:578, pkt 51, 52 i przytoczone tam orzecznictwo].
- 86 Co się tyczy w szczególności warunku przewidującego w ramach umowy kredytu hipotecznego wynagrodzenie za ten kredyt w postaci odsetek obliczonych na podstawie zmiennej stopy oprocentowania ustalonej, tak jak w sprawie w postępowaniu głównym, poprzez odniesienie do oficjalnego wskaźnika, to wymóg przejrzystości należy rozumieć w ten sposób, że wymaga on w szczególności, aby właściwie poinformowany oraz dostatecznie uważny i rozsądny przeciętny konsument był w stanie zrozumieć konkretne działanie sposobu obliczania tej stopy i oszacować w ten sposób, na podstawie jasnych i zrozumiałych kryteriów, potencjalnie istotne konsekwencje ekonomiczne takiego warunku dla jego zobowiązań finansowych (wyrok z dnia 12 grudnia 2024 r., [Kutxabank](#), C-300/23, EU:C:2024:1026, pkt 79 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 87 Przestrzeganie wymogu przejrzystości należy oceniać w świetle całokształtu istotnych okoliczności faktycznych, do których zaliczają się nie tylko warunki zawarte w rozpatrywanej umowie, lecz również formy zachęty stosowane przez kredytodawcę w procesie negocjacji umowy (wyrok z dnia 3 października 2019 r., [Kiss i CIB Bank](#), C-621/17, EU:C:2019:820, pkt 44 i przytoczone tam orzecznictwo).

- 88 Należy również wziąć pod uwagę okoliczność, że główne elementy dotyczące obliczania wskaźnika referencyjnego są łatwo dostępne ze względu na ich publikację, pod warunkiem że w świetle publicznie dostępnych informacji, a także informacji dostarczonych w danym wypadku przez przedsiębiorcę, właściwie poinformowany oraz dostatecznie uważny i rozsądny przeciętny konsument był w stanie zrozumieć konkretne działanie metody obliczania zmiennej stopy oprocentowania, w szczególności w zakresie, w jakim wiąże się ono ze wskaźnikiem referencyjnym, i w ten sposób ocenić, na podstawie precyzyjnych i zrozumiałych kryteriów, potencjalnie istotne konsekwencje gospodarcze takiego warunku umownego dla swoich zobowiązań finansowych (wyrok z dnia 12 grudnia 2024 r., [Kutxabank](#), C-300/23, EU:C:2024:1026, pkt 80, 82 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 89 Ponadto, aby ustalić, czy warunek umowy kredytu, dotyczący kosztu tego kredytu, który wchodzi w zakres stosowania art. 4 pkt 2 dyrektywy 93/13 spełnia wymóg przejrzystości nałożony w tym przepisie, należy brać pod uwagę całość przepisów prawa Unii określających obowiązki w zakresie informowania konsumentów, które mogą znajdować zastosowanie do danej umowy (zob. podobnie wyrok z dnia 20 września 2018 r., [EOS KSI Slovensko](#), C-448/17, EU:C:2018:745, pkt 62).
- 90 W niniejszej sprawie, co się tyczy umowy kredytu hipotecznego wchodzącej w zakres stosowania dyrektywy 2014/17 i której zmienna stopa oprocentowania opiera się na wskaźniku referencyjnym, o którym mowa w rozporządzeniu 2016/1011, należy wziąć pod uwagę fakt, że te dwa akty określają w sposób precyzyjny obowiązki informacyjne wobec konsumentów w celu ich ochrony, jak wynika w szczególności z motywu 7 tej dyrektywy oraz z motywów 5, 6 i 71 tego rozporządzenia.
- 91 W związku z tym dyrektywa 2014/17 reguluje wielopoziomowy obowiązek informacyjny kredytodawców.
- 92 Po pierwsze, na etapie szczególnych kontaktów z określoną osobą ubiegającą się o kredyt, art. 14 dyrektywy 2014/17 nakłada na kredytodawcę obowiązek dostarczenia zindywidualizowanych informacji udzielanych przed zawarciem umowy, niezbędnych do tego, aby ta osoba ubiegająca się o kredyt mogła porównać kredyty dostępne na rynku, ocenić ich skutki i podjąć świadomą decyzję. Informacje te należy przekazywać za pośrednictwem ESIS, który jest znormalizowanym dokumentem informacyjnym na poziomie Unii. Zgodnie z art. 17 ust. 6 tej dyrektywy w przypadku kredytu o zmiennej stopie oprocentowania należy poinformować konsumenta, przynajmniej za pomocą arkusza ESIS, o możliwych skutkach dostosowania stopy oprocentowania w odniesieniu do należnych kwot i RRSO, przy czym należy przedstawić mu dodatkową RRSO w celu zilustrowania ewentualnego ryzyka związanego ze znacznym wzrostem stopy oprocentowania kredytu, a informacje te powinny zawierać ostrzeżenie, że całkowity koszt kredytu ponoszony przez konsumenta, wskazany jako RRSO, może ulec zmianie.

- 93 Z załącznika II do dyrektywy 2014/17, który wymienia informacje, jakie powinny znajdować się w ESIS, oraz ich treść (część A), a także zawiera instrukcje, których muszą przestrzegać kredytodawcy w celu uzupełnienia tego arkusza (część B), wynika, że w przypadku gdy konsumentowi oferuje się umowę kredytu hipotecznego o zmiennej stopie oprocentowania, nałożony na kredytodawcę obowiązek dostarczenia szczególnych informacji dotyczy wpływu zmienności stopy oprocentowania na RRSO. W tym względzie należy zauważyć, że zmiany wprowadzone przez prawodawcę Unii do tej dyrektywy przy przyjmowaniu rozporządzenia 2016/1011 nie dotyczyły tego załącznika. Nie przewidział on zatem, że w odniesieniu do kredytów o zmiennej stopie procentowej opartych na wskaźniku referencyjnym, o którym mowa w tym rozporządzeniu, ESIS zawiera szczegółowe informacje dotyczące metodologii tego wskaźnika referencyjnego lub możliwe przyczyny jego zmiany.
- 94 W tym względzie należy przypomnieć, że zgodnie z art. 2 ust. 2 dyrektywy 2014/17 prawo krajowe państw członkowskich nie może zawierać przepisów odbiegających od przepisów ustanowionych w art. 14 ust. 2 tej dyrektywy i w części A załącznika II do tej dyrektywy w odniesieniu do przekazywania podstawowych informacji udzielanych przed zawarciem umowy za pomocą ESIS.
- 95 Po drugie, w ujęciu bardziej ogólnym, zgodnie z art. 13 ust. 1 akapit drugi lit. ea) dyrektywy 2014/17 kredytodawca oferujący na rynku zawieranie umów o kredyt odsyłających do wskaźnika referencyjnego w rozumieniu rozporządzenia 2016/1011 jest zobowiązany do podania, wśród ogólnych informacji, które musi udostępniać na bieżąco, „nazw [danych] wskaźników referencyjnych i ich administratorów oraz informacji o potencjalnych konsekwencjach dla konsumenta”. Jak wynika z motywu 71 rozporządzenia 2016/1011, które wprowadziło ten przepis do dyrektywy 2014/17, nakładając obowiązek ujawnienia tych elementów, prawodawca Unii miał na celu zapewnienie przekazywania konsumentom informacji, które uznał za odpowiednie ze względu na słabszą pozycję, w jakiej się znajdują, jeżeli chodzi o wybór wskaźnika referencyjnego ze względu na asymetrię uprawnień negocjacyjnych i na stosowanie standardowych warunków.
- 96 Ponadto, ponieważ informacje, których należy udzielić zgodnie z tym art. 13 ust. 1 akapit drugi lit. ea), są ogólnymi informacjami na temat umów o kredyt, które kredytodawca powinien stale udostępniać, zawarte w tym przepisie wyrażenie „informacja o potencjalnych konsekwencjach dla konsumenta” umów odnoszących się do wskaźnika referencyjnego nie może odnosić się do bardziej precyzyjnych informacji niż zindywidualizowane informacje udzielane przed zawarciem umowy opisane w pkt 92 i 93 niniejszego wyroku. W szczególności sformułowania te nie mogą odnosić się do metodologii wskaźnika lub wskaźników referencyjnych stosowanych przez tego kredytodawcę w proponowanych przez niego umowach ani do czynników mogących mieć wpływ na ich zmiany.

- 97 Rozporządzenie 2016/1011 reguluje natomiast obowiązki informacyjne nałożone na administratorów wskaźnika referencyjnego.
- 98 W tym względzie, po pierwsze, art. 13 tego rozporządzenia przewiduje ogólny obowiązek przejrzystości spoczywający na tych administratorach i nakłada na nich w szczególności obowiązek opublikowania lub udostępnienia głównych elementów metodologii każdego wskaźnika lub rodziny wskaźników, które przekazują i publikują.
- 99 Po drugie, art. 27 wspomnianego rozporządzenia, w celu zapewnienia przejrzystości i ochrony konsumentów, nakłada na wspomnianych administratorów obowiązek publikowania w sposób przystępny, jasny i jednoznaczny w odniesieniu do każdego wskaźnika referencyjnego lub rodziny wskaźników referencyjnych oświadczenia, które powinno w szczególności definiować rynek lub rzeczywistość gospodarczą, jakie wskaźnik referencyjny mierzy, i okoliczności, w jakich środek ten może utracić swą wiarygodność, oraz wskazywać za pomocą specyfikacji technicznych elementy obliczenia wskaźnika referencyjnego mogące być przedmiotem oceny uznaniowej, kryteria, zgodnie z którymi jest dokonywana ta dyskrejonalna ocena, oraz pozycję osób, które mogą ją wykonywać, a także sposób, w jaki rzeczona ocena dyskrejonalna może być oceniana a posteriori. Ponadto oświadczenie to definiuje wszystkie kluczowe terminy w odniesieniu do wskaźnika referencyjnego, wyjaśnia uzasadnienie wyboru metody, kryteria i procedury stosowane do wyznaczenia tego wskaźnika, w tym opis danych wejściowych, pierwszeństwo przyznawane różnym rodzajom danych wejściowych, minimalne dane niezbędne do wyznaczania tego wskaźnika, ewentualnie zastosowane modele lub metody ekstrapolacji oraz procedury równoważenia składników tego wskaźnika, a także środki kontroli i zasady regulujące dokonywanie rozstrzygnięcia lub oceny dyskrejonalnej przez administratora lub podmiotu przekazującego dane w celu zapewnienia spójnego stosowania takich rozstrzygnięć i ocen dyskrejonalnych.
- 100 Jak zauważyła zasadniczo rzeczniczka generalna w pkt 54 opinii, publikacja informacji, za które administrator wskaźnika referencyjnego ponosi odpowiedzialność, może umożliwić wszystkim zainteresowanym stronom, w tym konsumentom, zrozumienie metodologii zastosowanej do opracowania tego wskaźnika.
- 101 Wydaje się zatem, że w odniesieniu do umów o kredyt związanych z nieruchomościami mieszkalnymi dyrektywa 2014/17 i rozporządzenie 2016/1011 łączą się poprzez ustanowienie szczegółowych obowiązków informacyjnych wobec konsumentów w odniesieniu, po pierwsze, do warunków umów o kredyt hipoteczny określających zmienną stopę procentową poprzez odesłanie do wskaźnika referencyjnego, o którym mowa w tym rozporządzeniu, a po drugie, do takich wskaźników referencyjnych, oraz że obowiązki te są rozdzielane między kredytodawców i administratorów tych wskaźników. W tak określonych ramach do tych pierwszych należy dostarczenie konsumentom wskazówek, które pozwolą im jednocześnie ocenić konkretne konsekwencje

zmienności stopy procentowej dla zobowiązań wynikających dla nich z zaproponowanej im umowy oraz zapoznać się ze wszystkimi informacjami, które administrator wskaźnika referencyjnego musi podać do wiadomości publicznej.

- 102 W tym kontekście, ponieważ w świetle orzecznictwa przypomnianego w pkt 89 niniejszego wyroku należy uwzględnić wszystkie przepisy prawa Unii określające obowiązki w zakresie informowania konsumentów, które mogą w niniejszej sprawie mieć zastosowanie do warunku ustalającego zmienną stopę oprocentowania opartą na wskaźniku referencyjnym w rozumieniu rozporządzenia 2016/1011, przestrzeganie przez kredytodawcę wymogu przejrzystości przewidzianego w dyrektywie 93/13 w przypadku zawarcia umowy kredytu hipotecznego zawierającej taki warunek należy oceniać – jeśli warunek ten znajduje się, tak jak w sprawie w postępowaniu głównym, w umowie o kredyt związanej z nieruchomością na cele mieszkaniowe – w świetle obowiązków nałożonych na niego w dyrektywie 2014/17.
- 103 Niemniej jednak, jeżeli dane przekazane przez kredytodawcę nie ograniczają się do odesłania do publicznie dostępnych informacji, takich jak te, do których udostępnienia rozporządzenie 2016/1011 zobowiązuje każdego administratora wskaźnika referencyjnego, ale opisują je, podsumowują lub wyjaśniają, dane te muszą być prawidłowe w odniesieniu do tych informacji.
- 104 W świetle całości powyższych rozważań odpowiedź na pytanie drugie winna brzmieć: art. 4 ust. 2 dyrektywy 93/13 należy interpretować w ten sposób, że w przypadku gdy umowa kredytu hipotecznego dotyczącego nieruchomości mieszkalnej zawiera warunek przewidujący zmienną stopę oprocentowania opartą na wskaźniku referencyjnym w rozumieniu rozporządzenia 2016/1011, wynikający z tego przepisu wymóg przejrzystości nie nakłada na kredytodawcę szczególnych obowiązków informacyjnych w odniesieniu do metodologii tego wskaźnika. Okoliczność, że kredytodawca spełnił wszystkie obowiązki informacyjne nałożone na niego przez dyrektywę 2014/17 w odniesieniu do takiego warunku, a w przypadku udzielenia dodatkowych informacji nie przedstawił wskazówek, które dawałyby zniekształcony obraz wspomnianego wskaźnika, może świadczyć o tym, że kredytodawca spełnił ten wymóg przejrzystości w odniesieniu do tego warunku.

W przedmiocie pytania trzeciego

- 105 Poprzez pytanie trzecie sąd odsyłający dąży zasadniczo do ustalenia, czy art. 3 ust. 1 dyrektywy 93/13 należy interpretować w ten sposób, że w przypadku gdy warunek umowy o kredyt hipoteczny określa zmienną stopę oprocentowania opartą na wskaźniku referencyjnym w rozumieniu rozporządzenia 2016/1011, mogą nadawać temu warunkowi nieuczciwy charakter: po pierwsze, brak poinformowania konsumenta o pewnych szczególnych cechach umownego wskaźnika referencyjnego, w szczególności o tym, że metodologia tego wskaźnika przewiduje wykorzystanie danych wejściowych niekoniecznie

odpowiadających rzeczywistym transakcjom, oraz że kredytodawca jest jednym z banków przekazujących dane służące do ustalenia tego wskaźnika i, po drugie, same te szczególne cechy.

- 106 W niniejszej sprawie z postanowienia odsyłającego wynika, po pierwsze, że powód w postępowaniu głównym podaje w wątpliwość obiektywny charakter wskaźnika referencyjnego WIBOR 6M ze względu na to, że jego kolejne wartości są ustalane na podstawie danych wejściowych, które w przeważającej większości nie wynikają z transakcji rzeczywiście przeprowadzonych na polskim rynku międzybankowym, lecz z ofert cenowych przedstawianych na tym rynku, co daje podmiotom przekazującym dane do tego wskaźnika pewien zakres swobody oceny.
- 107 Po drugie, biorąc pod uwagę ten element metodologii wskaźnika referencyjnego WIBOR 6M, fakt, że PKO jest jednym z banków przekazujących dane do tego wskaźnika, dostarczającym jego administratorowi dane wejściowe, które ten wykorzystuje do określenia jego kolejnych wartości, pozwala temu bankowi na wywieranie wpływu na zmianę tego wskaźnika. W ten sposób PKO, stosując ten wskaźnik w celu ustalenia zmiennej stopy oprocentowania mającej zastosowanie do umowy, której jest stroną, korzystało z możliwości wywarcia wpływu na poziom zobowiązań kredytobiorcy, a tym samym zwiększenia dochodów, jakie PKO czerpie z tej umowy. Powód w postępowaniu głównym utrzymuje, że w takich okolicznościach jest zmuszony do ponoszenia całości ryzyka związanego ze zmiennością stopy oprocentowania, podczas gdy kredytodawca korzysta z „ukrytej marży”.
- 108 Na wstępie należy zauważyć, że zgodnie z orzecznictwem przypomnianym w pkt 81 niniejszego wyroku odpowiedź na pytanie trzecie, dotycząca oceny ewentualnego nieuczciwego charakteru warunku takiego jak sporny warunek umowy kredytu rozpatrywanej w postępowaniu głównym, zakłada, że ze wstępnej oceny sądu odsyłającego wynika, iż wymóg przejrzystości ustanowiony w art. 4 ust. 2 dyrektywy 93/13 nie został spełniony w odniesieniu do tego warunku.
- 109 W tym kontekście należy podkreślić, że o ile ewentualne nieprzestrzeganie tego wymogu przejrzystości stanowi jeden z elementów, które należy wziąć pod uwagę w ramach oceny nieuczciwego charakteru warunku umownego, o tyle z art. 4 ust. 2 dyrektywy 93/13 wynika jednak, że uchybienie temu wymogowi nie może samo w sobie nadać temu warunkowi nieuczciwy charakter [zob. podobnie wyrok z dnia 13 lipca 2023 r., Banco Santander (Odniesienie do oficjalnego wskaźnika), C-265/22, EU:C:2023:578, pkt 66 i przytoczone tam orzecznictwo].
- 110 Jest tak również wtedy, gdy takie uchybienie wynika z naruszenia obowiązku ciążącego na przedsiębiorcy na podstawie przepisów Unii innych niż dyrektywa 93/13, co mogłoby mieć miejsce w okolicznościach takich jak w postępowaniu głównym w przypadku obowiązków informacyjnych nałożonych na kredytodawcę w dyrektywie 2014/17.

- 111 Uściśliwszy powyższe, należy przypomnieć, że art. 3 ust. 1 dyrektywy 93/13 stanowi, iż warunek umowy, który nie był indywidualnie negocjowany, uznaje się za nieuczciwy, jeśli wbrew wymogom dobrej wiary powoduje znaczącą nierównowagę wynikających z umowy praw i obowiązków stron, ze szkodą dla konsumenta.
- 112 W ramach oceny, której przeprowadzenie na podstawie tego przepisu należy do sądu krajowego, do niego należy ocena, w świetle wszystkich okoliczności sprawy, w pierwszej kolejności ewentualnego nieprzestrzegania wymogu dobrej wiary, a w drugiej kolejności istnienia ewentualnej znaczącej nierównowagi na niekorzyść konsumenta w rozumieniu tego przepisu [wyrok z dnia 13 lipca 2023 r., Banco Santander (Odniesienie do oficjalnego wskaźnika), [C-265/22](#), [EU:C:2023:578](#), pkt 63 i przytoczone tam orzecznictwo].
- 113 Po pierwsze, w odniesieniu do kwestii, w jakich okolicznościach taka nierównowaga pozostaje „w sprzeczności z wymogami dobrej wiary”, należy stwierdzić, że z uwagi na motyw szesnasty dyrektywy 93/13 sąd krajowy musi w tym zakresie sprawdzić, czy przedsiębiorca traktujący konsumenta w sposób sprawiedliwy i słuszny mógłby racjonalnie spodziewać się, iż konsument ten przyjąłby taki warunek w drodze negocjacji indywidualnych [wyroki: z dnia 14 marca 2013 r., Aziz, [C-415/11](#), [EU:C:2013:164](#), pkt 69; a także z dnia 13 lipca 2023 r., Banco Santander (Odniesienie do oficjalnego wskaźnika), [C-265/22](#), [EU:C:2023:578](#), pkt 64 i przytoczone tam orzecznictwo].
- 114 Po drugie, w celu ustalenia, czy dany warunek powoduje powstanie „znaczącej nierównowagi” wynikających z umowy praw i obowiązków stron ze szkodą dla konsumenta, należy w szczególności uwzględnić przepisy mające zastosowanie w prawie krajowym wobec braku porozumienia stron, tak aby ocenić, czy – a jeśli tak, to w jakim zakresie – umowa ta stawia konsumenta w sytuacji mniej korzystnej niż ta przewidziana przez obowiązujące prawo krajowe [zob. podobnie wyrok z dnia 13 lipca 2023 r., Banco Santander (Odniesienie do oficjalnego wskaźnika), [C-265/22](#), [EU:C:2023:578](#), pkt 65 i przytoczone tam orzecznictwo].
- 115 W nawiązaniu do tego orzecznictwa należy stwierdzić, że w przypadku gdy dla danego rodzaju umowy element umowny jest przedmiotem wyczerpującego uregulowania prawnego, konsument nie może co do zasady znaleźć się w niekorzystnej sytuacji, jeśli chodzi o ten element, jeżeli jest on określony w umowie w sposób zgodny z postanowieniami takich ram. Analogicznie do ratio legis art. 1 ust. 2 dyrektywy 93/13 można bowiem zasadnie domniemywać, że poprzez te ramy prawodawca ustanowił w odniesieniu do tego elementu równowagę między ogółem praw i obowiązków stron umowy tego rodzaju.
- 116 Ponadto z pkt 74 niniejszego wyroku wynika, że nie ma znaczenia, czy takie ramy prawne zostały ustanowione przez przepisy prawa krajowego, czy przez rozporządzenie przyjęte przez prawodawcę Unii.

- 117 W niniejszej sprawie zarzuca się nieuczciwy charakter zakwestionowanego warunku umowy kredytu rozpatrywanego w postępowaniu głównym, dotyczącego zmiennej stopy oprocentowania, ze względu na to, że dane wejściowe służące określeniu kolejnych wartości umownego wskaźnika referencyjnego składają się zasadniczo z ofert cenowych przedstawianych na danym rynku międzybankowym, lecz nie odpowiadających rzeczywistym transakcjom, oraz że dane te są przekazywane administratorowi tego wskaźnika przez grupę banków, które same mogą stosować wspomniany wskaźnik w umowach zawieranych z konsumentami.
- 118 W tym względzie należy zauważyć, że zgodnie z art. 2 rozporządzenia 2016/1011 rozporządzenie to reguluje zarówno opracowywanie wskaźników referencyjnych przez ich administratorów, jak i przekazywanie danych wejściowych stanowiących podstawę tych wskaźników przez podmioty przekazujące dane, a także stosowanie takich wskaźników.
- 119 W pierwszej kolejności, co się tyczy opracowywania wskaźników referencyjnych, art. 27 rozporządzenia 2016/1011 przewiduje, że administrator takiego wskaźnika jest zobowiązany do opublikowania oświadczenia zawierającego jego zasadnicze cechy, jak przypomniano w pkt 99 niniejszego wyroku.
- 120 Ponadto w art. 12 i 13 rozporządzenia 2016/1011 ustanowiono wymogi dotyczące struktury i przejrzystości metodologii, która powinna umożliwiać dokładne i wiarygodne określenie wskaźnika referencyjnego.
- 121 Ponadto w art. 4–7 tego rozporządzenia ustanowiono szczegółowe wymogi dotyczące zarządzania i konfliktów interesów, nadzoru nad wszystkimi aspektami opracowywania wskaźników referencyjnych, monitorowania zgodności z rozporządzeniem 2016/1011 i przestrzegania metodologii.
- 122 W drugiej kolejności, co się tyczy dostarczania danych wejściowych, oprócz przepisów art. 27 rozporządzenia 2016/1011 dotyczących zasad regulujących wykonywanie uznaniowej oceny przez podmioty przekazujące dane, a także procedur postępowania z błędami dotyczącymi tych danych, o których mowa w pkt 119 niniejszego wyroku, rozporządzenie to ustanawia w art. 11 wymogi dotyczące ich reprezentatywności, integralności, dokładności, weryfikacji i walidacji, oraz w art. 14 tego rozporządzenia nakłada na administratorów obowiązek wprowadzenia skutecznych kontroli, w szczególności w odniesieniu do integralności danych wejściowych i zachowania podmiotów przekazujących dane, w celu wykrywania i zgłaszania właściwemu organowi krajowemu ewentualnych manipulacji lub prób manipulacji.
- 123 Ponadto zgodnie z art. 15 rozporządzenia 2016/1011 administrator wskaźnika referencyjnego opracowuje, pod nadzorem właściwego organu krajowego, kodeks postępowania, który jest wiążący dla podmiotów przekazujących dane, oraz zapewnia stałe przestrzeganie przez nich tego kodeksu. Ten kodeks postępowania zawiera w szczególności wymogi niezbędne do zapewnienia zgodności z art. 11

i 14 tego rozporządzenia, kompletności danych wejściowych oraz kontroli, które każdy podmiot przekazujący dane musi wprowadzić w odniesieniu do dostarczania danych wejściowych, w szczególności w odniesieniu do polityki, jaką należy prowadzić w odniesieniu do wykonywania uznaniowej oceny w zakresie dostarczania tych danych i zarządzania konfliktami interesów. Ponadto art. 16 wspomnianego rozporządzenia nakłada na podmioty nadzorowane przekazujące dane, w rozumieniu art. 3 ust. 1 pkt 10, zaostrzone wymogi w zakresie konfliktu interesów, oceny uznaniowej, rzetelności, dokładności i wiarygodności danych wejściowych oraz kontroli.

- 124 Należy również podkreślić, że przestrzeganie wszystkich wymogów, o których mowa w pkt 119–123 niniejszego wyroku, jest zapewnione przez system kontroli a priori i nadzoru, którego stosowanie zostało powierzone w szczególności właściwym organom krajowym, dysponującym w celu wykonywania swoich zadań szerokimi uprawnieniami określonymi w art. 41 rozporządzenia 2016/1011, którym na mocy jego art. 42 towarzyszy uprawnienie do nakładania sankcji administracyjnych w przypadku naruszenia w szczególności artykułów, o których mowa w tych punktach niniejszego wyroku, lub odmowy współpracy lub zastosowania się do nich w ramach dochodzenia, kontroli lub wniosku tych organów.
- 125 Ponadto zainteresowane strony mogą uruchomić mechanizm składania skarg przewidziany i uregulowany w art. 9 rozporządzenia 2016/1011 w celu zakwestionowania w szczególności reprezentatywności określenia wskaźnika referencyjnego w odniesieniu do wartości rynkowej.
- 126 W trzeciej i ostatniej kolejności, co się tyczy stosowania wskaźników referencyjnych, art. 29 rozporządzenia 2016/1011 wyraźnie zezwala podmiotom nadzorowanym w rozumieniu art. 3 ust. 1 pkt 17 tego rozporządzenia, nie wyłączając podmiotów nadzorowanych w rozumieniu art. 3 ust. 1 pkt 10 tego rozporządzenia, na stosowanie w Unii wskaźnika referencyjnego opracowanego przez administratora mającego siedzibę lub miejsce zamieszkania w Unii i wpisanego do rejestru prowadzonego przez ESMA. Ponadto z uwagi na charakter wskaźnika referencyjnego stóp procentowych, zdefiniowanego w art. 3 ust. 1 pkt 22, taki wskaźnik musi koniecznie zostać określony na podstawie danych przekazanych przez banki, które same są zobowiązane do ich wykorzystywania ze względu na charakter prowadzonej przez nie działalności.
- 127 Ponadto w świetle zasad nałożonych na administratorów wskaźników referencyjnych w odniesieniu do wiarygodności tych wskaźników i na tych administratorów, a także na podmioty przekazujące dane w celu zapewnienia integralności danych wejściowych oraz, bardziej ogólnie, wiarygodności pomiaru rzeczywistości gospodarczej, którą taki wskaźnik ma mierzyć, pod nadzorem właściwych organów krajowych, nie można uznać, że jeden spośród banków przekazujących dane jest w stanie sam wywierać decydujący wpływ na wartość wskaźnika referencyjnego stóp procentowych, w szczególności jeżeli wskaźnik ten dotyczy rynku krajowego.

- 128 Wydaje się zatem, że rozporządzenie 2016/1011 zawiera zbiór przepisów, które szczegółowo regulują opracowywanie wskaźników referencyjnych, przekazywanie danych wejściowych służących określeniu tych wskaźników, w szczególności w odniesieniu do charakteru tych danych i ich wiarygodności, oraz stosowanie wspomnianych wskaźników. Ponadto z preambuły tego rozporządzenia i z szeregu jego przepisów, w szczególności z jego motywów 1, 5, 6, 8, 17, 22 i 71, a także z art. 1, 9 i 13, jak też z przepisów jego tytułu IV wynika, że działanie prawodawcy Unii miało na celu zapewnienie równowagi między interesem ogólnym związanym z koniecznością dysponowania takimi wskazówkami, w szczególności w celu zawarcia umów o kredyt hipoteczny, a interesem konsumentów w uzyskaniu gwarancji co do integralności i przejrzystości tych wskaźników, ze szczególnym uwzględnieniem ryzyka konfliktu interesów i manipulacji, które mogą mieć wpływ na ich dostarczanie.
- 129 W konsekwencji stosowanie w umowie o kredyt hipoteczny wskaźnika referencyjnego, który w chwili zawarcia tej umowy może być uznany za zgodny z wymogami ram ustanowionych w rozporządzeniu 2016/1011, w szczególności w odniesieniu do jego metodologii, w świetle kontroli przewidzianej w tym rozporządzeniu, nie może co do zasady samo w sobie powodować, ze szkodą dla konsumenta, znaczącej nierównowagi praw i obowiązków stron, niezależnie od faktu, że kredytodawca jest jednym z banków przekazujących dane wejściowe wykorzystane przez administratora tego wskaźnika do określenia jego kolejnych wartości.
- 130 W związku z tym w takich okolicznościach kredytodawca nie jest zobowiązany, poza spoczywającymi na nim na mocy dyrektywy 2014/17 obowiązkami informacyjnymi, do poinformowania kredytobiorcy o tym, że zgodnie z metodologią umownego wskaźnika referencyjnego ów wskaźnik może zostać określony na podstawie danych wejściowych odpowiadających nie rzeczywistym transakcjom, lecz ofertom cenowym przedstawionym na danym rynku, lub że kredytodawca ten jest jednym z banków przekazujących dane służące do ustalenia tego wskaźnika.
- 131 Co się tyczy całościowej oceny zakwestionowanego warunku umowy kredytu rozpatrywanej w postępowaniu głównym, należy przypomnieć ponadto, że w przypadku gdy chodzi o ocenę ewentualnego nieuczciwego charakteru warunku dotyczącego obliczania odsetek odnoszących się do umowy kredytu, należy w szczególności porównać sposób obliczania stopy zwykłych odsetek przewidzianych w tym warunku ze sposobami obliczania z reguły przyjmowanymi oraz stopą odsetek ustawowych, a także stopami procentowymi stosowanymi na rynku w dniu zawarcia danej umowy kredytu w kwocie i w okresie obowiązywania tej umowy kredytu [zob. podobnie wyrok z dnia 13 lipca 2023 r., Banco Santander (Odniesienie do oficjalnego wskaźnika), C-265/22, EU:C:2023:578, pkt 65 i przytoczone tam orzecznictwo].

- 132 W niniejszej sprawie rozważania przedstawione przez sąd odsyłający w odniesieniu do charakteru i poziomu stóp procentowych powszechnie stwierdzonych na rynku kredytów hipotecznych w Polsce, a także poziomu wskaźnika referencyjnego WIBOR 6M w świetle poziomu innych podobnych wskaźników w chwili zawarcia umowy kredytu rozpatrywanej w postępowaniu głównym są zatem elementami istotnymi w ramach oceny spornego warunku tej umowy kredytu rozpatrywanego jako całość w świetle art. 3 ust. 1 dyrektywy 93/13.
- 133 W świetle całości powyższych rozważań odpowiedź na pytanie trzecie winna brzmieć: art. 3 ust. 1 dyrektywy 93/13 należy interpretować w ten sposób, że w przypadku gdy warunek umowy o kredyt hipoteczny określa zmienną stopę oprocentowania opartą na wskaźniku referencyjnym w rozumieniu rozporządzenia 2016/1011, po pierwsze, brak poinformowania konsumenta o pewnych szczególnych cechach umownego wskaźnika referencyjnego, w szczególności o tym, że metodologia tego wskaźnika przewiduje wykorzystanie danych wejściowych niekoniecznie odpowiadających rzeczywistym transakcjom, oraz że kredytodawca jest jednym z banków przekazujących dane służące do ustalenia tego wskaźnika, a po drugie, same te szczególne cechy nie mogą nadawać temu warunkowi nieuczciwego charakteru, o ile wspomniany wskaźnik można było uznać za zgodny z tym rozporządzeniem w chwili zawarcia tej umowy.

W przedmiocie pytania czwartego

- 134 We wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym sąd odsyłający wskazał, że nie zamierza kontrolować oceny właściwego organu krajowego, zgodnie z którą wskaźnik referencyjny WIBOR jest zgodny z rozporządzeniem 2016/1011. W tych okolicznościach w świetle odpowiedzi udzielonej na pytanie trzecie nie ma potrzeby udzielania odpowiedzi na pytanie czwarte.

W przedmiocie kosztów

- 135 Dla stron w postępowaniu głównym niniejsze postępowanie ma charakter incydentalny, dotyczy bowiem kwestii podniesionej przed sądem odsyłającym, do niego zatem należy rozstrzygnięcie o kosztach. Koszty poniesione w związku z przedstawieniem uwag Trybunałowi, inne niż koszty stron w postępowaniu głównym, nie podlegają zwrotowi.

Z powyższych względów Trybunał (trzecia izba) orzeka, co następuje:

- 1) Artykuł 1 ust. 2 dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich**

należy interpretować w ten sposób, że:

przewidziany w nim wyjątek nie obejmuje warunku umowy o kredyt hipoteczny przewidującego zmienną stopę oprocentowania opartą na wskaźniku referencyjnym w rozumieniu rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/1011 z dnia 8 czerwca 2016 r. w sprawie indeksów stosowanych jako wskaźniki referencyjne w instrumentach finansowych i umowach finansowych lub do pomiaru wyników funduszy inwestycyjnych i zmieniającego dyrektywę 2008/48/WE i 2014/17/UE oraz rozporządzenie (UE) nr 596/2014, i na stałej marży, jeżeli przepisy ustawowe lub wykonawcze mające zastosowanie do takiego warunku ustanawiają jedynie ogólne ramy dla ustalania stopy oprocentowania takich umów, pozostawiając jednocześnie przedsiębiorcy możliwość określenia umownego wskaźnika referencyjnego lub stałej marży, która może zostać dodana do wartości tego wskaźnika.

2) Artykuł 4 ust. 2 dyrektywy 93/13

należy interpretować w ten sposób, że:

w przypadku gdy umowa o kredyt hipoteczny dotyczący nieruchomości mieszkalnej zawiera warunek przewidujący zmienną stopę oprocentowania opartą na wskaźniku referencyjnym w rozumieniu rozporządzenia 2016/1011, wynikający z tego przepisu wymóg przejrzystości nie nakłada na kredytodawcę szczególnych obowiązków informacyjnych w odniesieniu do metodologii tego wskaźnika. Okoliczność, że kredytodawca spełnił wszystkie obowiązki informacyjne nałożone na niego przez dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady 2014/17/UE z dnia 4 lutego 2014 r. w sprawie konsumenckich umów o kredyt związanych z nieruchomościami mieszkalnymi i zmieniającą dyrektywę 2008/48/WE i 2013/36/UE oraz rozporządzenie (UE) nr 1093/2010, zmienioną rozporządzeniem 2016/1011, w odniesieniu do takiego warunku, a w przypadku udzielenia dodatkowych informacji nie przedstawił wskazówek, które dawałyby zniekształcony obraz wspomnianego wskaźnika, może świadczyć o tym, że kredytodawca spełnił ten wymóg przejrzystości w odniesieniu do tego warunku.

3) Artykuł 3 ust. 1 dyrektywy 93/13

należy interpretować w ten sposób, że:

w przypadku gdy warunek umowy o kredyt hipoteczny określa zmienną stopę oprocentowania opartą na wskaźniku referencyjnym w rozumieniu rozporządzenia 2016/1011, nie mogą nadawać temu warunkowi nieuczciwego charakteru: po pierwsze, brak poinformowania konsumenta o pewnych szczególnych cechach umownego wskaźnika referencyjnego, w szczególności o tym, że metodologia tego wskaźnika przewiduje wykorzystanie danych

wejściowych niekoniecznie odpowiadających rzeczywistym transakcjom, oraz że kredytodawca jest jednym z banków przekazujących dane służące do ustalenia tego wskaźnika, a po drugie, same te szczególne cechy, o ile wspomniany wskaźnik można było uznać za zgodny z tym rozporządzeniem w chwili zawarcia tej umowy.

Lycourgos

Spineanu-Matei

Rodin

Piçarra

Fenger

Wyrok ogłoszono na posiedzeniu jawnym w Luksemburgu w dniu 12 lutego 2026 r.

Sekretarz

Prezes izby

A. Calot Escobar

C. Lycourgos